



Zdravotně  
sociální fakulta  
Faculty of Health  
and Social Sciences

Jihočeská univerzita  
v Českých Budějovicích  
University of South Bohemia  
in České Budějovice

## Percepce sociálního vyloučení obyvateli sociálně vyloučených lokalit

# BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE**

**Autor:** Kristýna Žlábková

**Vedoucí práce:** Mgr. Stanislav Ondrášek, Ph.D.

České Budějovice 2021

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Percepce sociálního vyloučení obyvateli sociálně vyloučených lokalit*“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 6. srpna 2021

.....

## **Poděkování**

Tímto bych chtěla poděkovat panu Mgr. Stanislavu Ondráškovi, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat pracovnícím terénního programu Poradny Eva pro ženy a dívky v nouzi v Českých Budějovicích za zprostředkování a pomoc s prováděnými rozhovory s klienty v sociálně vyloučených lokalitách.

# **Percepce sociálního vyloučení obyvateli sociálně vyloučených lokalit**

## **Abstrakt**

Tato bakalářská práce se zabývá vnímáním sociálního vyloučení obyvateli sociálně vyloučených lokalit. Cílem práce bylo zjistit, jak je vnímáno sociální vyloučení obyvateli sociálně vyloučených lokalit v Jihočeském kraji. K tomuto cíli byly stanoveny dvě výzkumné otázky, které zněly: VO1: Považují obyvatelé sociálně vyloučené lokality danou lokalitu za sociálně vyloučenou? VO2: Jaký je postoj obyvatel sociálně vyloučené lokality k sociálnímu vyloučení?

Práce je rozdělena na teoretickou a výzkumnou část. V teoretické části práce jsou postupně popsány základní pojmy a jevy, které se vztahují k tématu bakalářské práce. Jde zejména o pojmy sociální vyloučení a sociálně vyloučené lokality.

Pro výzkumnou část byla zvolena kvalitativní strategie, metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor obsahoval 5 základních otázek a byl doplňován dalšími podotázkami. Výzkum byl proveden v sociálně vyloučených lokalitách na území Jihočeského kraje a zúčastnilo se jej 12 informantů.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že dotazovaní informanti nevědí, co znamenají pojmy sociální vyloučení a sociálně vyloučené lokality. Tyto pojmy byly informantům vysvětleny a z rozhovorů dále vyplynulo, že polovina z dotazovaných nepociťuje sociální vyloučení a nepovažuje místo svého bydliště za lokalitu sociálně vyloučenou. Výsledky bakalářské práce se odvíjí zejména od umístění konkrétních lokalit.

Výsledky práce ukazují na nezbytnost existence a činnosti organizací, které pomáhají sociálně vyloučeným osobám. Výsledky práce mohou pomoci laické veřejnosti nahlédnout do života sociálně vyloučených jedinců a tato práce může být nápomocná také sociálním pracovníkům, kteří se touto problematikou zabývají.

## **Klíčová slova**

percepce; sociální vyloučení; sociálně vyloučené lokality; Jihočeský kraj; diskriminace

# **Perception of Social Exclusion by Residents of Socially Excluded Localities**

## **Abstract**

This bachelor thesis is focused on the perception of social exclusion by residents of socially excluded localities. The aim of the work was to find out how social exclusion is perceived by the residents of socially excluded localities in the South-Bohemian region. Two research questions were asked to achieve the aim of the work. The first question was: Do the residents of a socially excluded locality consider the given locality to be socially excluded? The second question was: What is the attitude of the residents of a socially excluded locality to the social exclusion?

The thesis is divided into a theoretical and a research part. The theoretical part gradually describes the essential terms and phenomena that are related to the topic of the thesis. These terms are especially social exclusion and socially excluded localities.

A qualitative strategy, a method of questioning and semi-structured interview technique were chosen for the research part. The interview contained five main questions and was supplemented by other sub-questions. The research was carried out in socially excluded localities in the South-Bohemian region and twelve respondents took part in it.

The research showed that respondents do not know what the terms “social exclusion” and “socially excluded localities” mean. After the explanation of the terms to the respondents, half of them do not feel socially excluded and do not consider their place of residence as a socially excluded locality. The results of the research depend mainly on the location of specific localities.

The results of the thesis show the necessity of the existence and activities of organizations that support socially excluded people. It can help the laic public to take a look into the lives of socially excluded people and can also be helpful to social workers who deal with this issue.

**Key words**

Perception; social exclusion; socially excluded localities; South-Bohemian region; discrimination

## Obsah

<b>Úvod .....</b>	<b>9</b>
<b>1 Teoretická část .....</b>	<b>10</b>
1.1 Dějiny pojmu sociální vyloučení .....	10
1.2 Sociální vyloučení v současnosti .....	12
1.3 Složky sociální exkluze.....	13
1.3.1 Ekonomická exkluze .....	14
1.3.2 Prostorová exkluze .....	15
1.3.3 Sociální složka sociální exkluze .....	16
1.3.4 Symbolická exkluze.....	17
1.3.5 Kulturní a politická exkluze .....	17
1.4 Sociálně vyloučené lokality .....	18
1.4.1 Mapa sociálně vyloučených lokalit v ČR.....	20
1.5 Život v podmínkách sociální exkluze a jeho důsledky .....	22
1.5.1 Bydlení sociálně vyloučených .....	23
1.5.2 Sociální bydlení .....	24
1.5.3 Ubytovny .....	24
1.5.4 Bezpečnost a kriminalita .....	25
1.5.5 Návykové látky.....	25
1.5.6 Výživa a způsob stravování.....	26
1.6 Stav sociální exkluze v ČR a jeho postavení v rámci žebříčku zemí EU .....	26
<b>2 Cíl práce a výzkumné otázky .....</b>	<b>28</b>
<b>3 Metodika.....</b>	<b>29</b>
3.1 Metoda výzkumu.....	29
3.2 Výzkumný soubor .....	29
3.3 Realizace výzkumu .....	29

3.4 Zhodnocení výsledků .....	30
3.5 Etika výzkumu .....	30
<b>4 Výsledky.....</b>	<b>31</b>
4.1 Tabulka č. 1 .....	31
4.2 Tabulka č. 2.....	32
4.3 Interpretace diagramu č. 1.....	33
4.4 Interpretace diagramu č. 2.....	34
4.5 Interpretace diagramu č. 3.....	35
4.6 Interpretace diagramu č. 4.....	36
4.7 Interpretace diagramu č. 5.....	37
<b>5 Diskuze .....</b>	<b>39</b>
<b>6 Závěr .....</b>	<b>44</b>
<b>7 Seznam použité literatury .....</b>	<b>46</b>
<b>8 Seznam příloh.....</b>	<b>51</b>



## Úvod

Sociální vyloučení je dle mého názoru složitou, avšak velmi zajímavou problematikou, což byl společně s prací s lidmi, která je mým zájmem, hlavní důvod výběru tohoto tématu bakalářské práce. I přesto, že Jihočeský kraj nepatří ke krajům s nejvyšším počtem sociálně vyloučených lokalit ani sociálně vyloučených osob, zůstávají tyto lokality a problémy s nimi spojené stále více než aktuálním tématem, na které jsem se rozhodla ve své práci zaměřit. Cílem této práce je zjistit, jak obyvatelé sociálně vyloučených lokalit vnímají sociální vyloučení.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části jsou popsány a vysvětleny základní pojmy, které se týkají sociálního vyloučení, sociálně vyloučených lokalit, života v podmínkách sociální exkluze a stavu sociální exkluze v České republice a jeho postavení v rámci žebříčku Evropské unie. V této části práce se také zabývám dějinami a současností pojmu sociální vyloučení, složkami sociální exkluze, mapami sociálně vyloučených lokalit a sociálně vyloučenými lokalitami v Jihočeském kraji. Teoretická část práce pojednává také o bydlení, výživě a způsobu stravování sociálně vyloučených osob a o bezpečnosti a kriminalitě v sociálně vyloučených lokalitách.

Druhou částí bakalářské práce je kvalitativní výzkum, přičemž jsou popsány použité metody a analyzovaná data získaná pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Výzkumný soubor tvořilo 12 informantů žijících v 5 sociálně vyloučených lokalitách v Jihočeském kraji. Výsledky výzkumu byly graficky zpracovány do dvou tabulek a pěti grafických diagramů. Následně byly interpretovány a porovnávány s dostupnou literaturou a mými názory.

# 1 Teoretická část

## 1.1 Dějiny pojmu sociální vyloučení

Pojem sociální vyloučení je doprovázen zvláštním, avšak zajímavým vývojem. Velmi raná forma tohoto fenoménu je podle Allmana (2013) viditelná ve vědecké práci o ostrakismu v řeckých Athénách, a to již v 5. století př. n. l.

Termín sociální exkluze jako takový se začal objevovat v polovině 60. let 20. století ve francouzské odborné literatuře. První zmínky o sociální exkluzi byly však spojovány spíše s hospodářským růstem či ekonomickým pokrokem, kdy jsou sociální exkluze a na ní navazující problémy označovány za pozůstatek doby minulé (Keller, 2014).

Až do poloviny sedmdesátých let označoval individuální životní neúspěch, a přestože byl používán jen ojediněle, sloužil zejména jako synonymum pro bídu nebo marginalitu a šlo tedy například o odsunutí někoho nebo něčeho z majoritní společnosti na její okraj (Keller, 2014). Podle Bargela (2010) se jako sociálně exkludované označovaly skupiny, které se ocitaly na samotném okraji společnosti. Sociální exkluze však nebyla v té době označována za významný sociální problém. Bylo předpokládáno, že lidé, kteří budou sociální exkluzí ohroženi, budou začleněni do společnosti postupně (Keller, 2014).

I přes to, že daný jev získal své označení a začínal se objevovat ve společnosti, byl dále používán spolu s dalšími názvy jakožto označení životního neúspěchu a nebyl podrobněji zkoumán (Keller, 2014). Autor dále uvádí, že v roce 1972 byla vydána kniha autora François Perrouxe, ve které rozděloval lidi podle toho, zda se podílejí nebo nepodílejí na „systému“. Za vyloučené osoby se podle jeho názoru považovali jednotlivci, kterým bylo odíráno i životní minimum, které jim náleželo (Keller, 2014).

První knihou, která pojednává o sociálním vyloučení, je kniha francouzského autora Reného Lenoira, která vyšla rok po ropné krizi, tedy v roce 1974 (Keller, 2014). Původní název knihy „Jiná Francie“ podle nakladatele nebyl dost atraktivní, a tak ji Lenoir přejmenoval na „Les exclus. Un Français sur dix“ (Vyloučení. Jeden z deseti Francouzů) (Keller, 2014).

I přesto, že je považována za první knihu pojednávající o tomto tématu, výraz exkluze se objevuje ve významu nedostatku adaptace na podmínky normální společnosti, jehož důsledkem je život v chudobě (Keller, 2014). Podle Kellera je ale pojem užíván náhodně a velmi ojediněle. Autor knihy René Lenoir uvádí jako sociálně exkludované fyzicky a mentálně znevýhodněné osoby, dále osoby asociální, jako například delikventy či alkoholiky a osoby minoritní, jako příslušníky rasových a etnických menšin (Keller, 2014). Právě tyto označuje autor jako osoby nepřizpůsobené tehdejšími podmínkám společnosti (Keller, 2014).

O nezaměstnaných ve Francii se autor ve své knize téměř nezmiňuje, a to hlavně vinou jejich nízkého počtu (Keller, 2014). Lenoir v této knize odhaduje, že sociálně vyloučených je ve Francii kolem 5 milionů (Keller, 2014), přičemž celkový počet obyvatel Francie v roce 1974 činil zhruba 53 milionů (Demografie, 2012). Podle Lenoirových odhadů by to tedy znamenalo, že ve Francii bylo celkem 9,43 % exkludovaných z celkové populace Francie roku 1974. Lenoirův přístup k sociálnímu vyloučení však není podle Kellera (2014) příliš jasný, jelikož výraz sociální exkluze používá střídavě v různých souvislostech, jako například ve smyslu nízké přizpůsobivosti obyvatel, kterou zmiňují výše, či ve smyslu marginality a asociálnosti.

Dále jsou autorem spojeny dva různé pohledy na sociální vyloučení, a to pohled na sociální vyloučení jako na makrosociální problém a s pohledem na sociální vyloučení z hlediska individuální patologie. Příčiny tohoto jevu autor hledá například v rychlé urbanizaci či v televizi objevujícím se násilím. Též klade důraz na šíření drog a narůstající počet závislých. Lenoir jako první z autorů uvádí, že sociální exkluzi může být potenciálně ohrožen každý, respektive že si před touto hrozbou nemůže být nikdo jistý (Keller, 2014).

Na konci sedmdesátých let si René Lenoir vysloužil kritiku od historičky a socioložky Jeanine Verdès-Leroux, která mu vytýkala míchání sociálních kategorií, nebo jejich kriminalizaci (Keller, 2014). Ve své knize o sociálním vyloučení s názvem „Les exclus“ se zmiňuje, že René Lenoir sice uvádí nejrůznější kategorie lidí se stejně tak různými problémy a snaží se připomínat ostatním, aby na takto vyloučené lidi nezapomínali a byli k nim přívětiví, avšak neuvádí například analýzy ekonomických příčin lidských problémů (Keller, 2014). Jeho řešení jsou tedy podle ní spíše povrchního rázu (Keller, 2014).

Jeanine Verdès-Leroux viděla velký problém hlavně u lidí, kteří nebyli dostatečně kvalifikovaní a měli nižší vzdělání (Keller, 2014). Úroveň sociálního zabezpečení těchto osob nebyla moc dobrá z důvodu nízkých příjmů. Sociální pracovníci podporovali lidi myšlenkami po vzoru církve a nabádali je, aby uznali odpovědnost za své činy a následně vzniklou situaci (Keller, 2014). Postoj lidí k sobě samým díky tomuto poklesnul a sociální práce přispívala k poklesu lidské solidarity mezi chudší vrstvou obyvatelstva, a naopak posilovala pozici vrstvám dominantním (Keller, 2014).

V 70. letech 20. století byl pojem exkluze ve francouzské sociologii odmítán a za příčinou stálo Marxovo pojetí tříd (Keller, 2014). Od konce 70. let rostl zájem o sociální problémy hlavně v souvislosti s nezaměstnaností a s ní spojenou chudobou, která podle Kellera (2014) představovala stále větší a větší problémy. Autor dále uvádí, že se mluvilo hlavně o křehkosti a nejistém zaměstnání, nikoli o exkluzi.

Pojem exkluze se začal více používat až koncem 80. let 20. století. Do té doby se upřednostňoval pojem „nová chudoba“ a to do poloviny 80. let. Pojem exkluze v dnešním významu se začal více používat až v 90. letech (Keller, 2014). v následujících desetiletích se z pojmu sociální exkluze stal problém, který je často řešen na politické úrovni (Bragel, 2010).

## ***1.2 Sociální vyloučení v současnosti***

Pojem sociální vyloučení se dá vykládat různými způsoby a mnohdy se jeho definice liší. Každá členská země Evropské unie používá jinou definici na základě svého specifického kontextu. Společnými znaky těchto definic však je, že tento fenomén všechny pojmají jako vícerozměrný, dynamický a relační (Tuparevska, 2020). Podle O'Donnella a kol. (2018) existuje mnoho definic sociálního vyloučení. Obecně jde o stav znevýhodnění, kterému čelí konkrétní skupiny, které se cítí být vyloučeny z většinové společnosti a nemohou se plně účastnit normálního života (O'Donnell a kol., 2018).

V České republice se podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, sociálním vyloučením rozumí vyčlenění osob z běžného života společnosti, do kterého se v důsledku nepříznivé situace nemohou zapojit. Tuto nepříznivou situaci tentýž zákon definuje jako situaci, při které dochází k oslabení či ztrátě schopností řešení

vzniklé situace, jež by podporovalo sociální začlenění a chránilo před sociálním vyloučením.

Nejčastějším projevem sociálního vyloučení je prostorové vyloučení (Urban, 2016). Co se týče vztahu k veřejnosti, je právě toto vyloučení nejvíce viditelné. Projevem prostorového vyloučení jsou především sociálně vyloučené lokality (Kajanová, 2017). Dalším projevem může být symbolické vyloučení, nízká vzdělanost, nedostatečné hygienické návyky a s nimi související horší zdravotní stav, rizikový způsob života, se kterým souvisí zvyšující se riziko sociálně patologických jevů a další (Urban, 2016).

Za nejohroženější skupinu sociálním vyloučením jsou považováni Romové, kteří jsou taktéž nejběžnějšími obyvateli sociálně vyloučených lokalit v České republice, a tak lze konstatovat, že sociální vyloučení je u nás především etnického rázu (Kajanová, 2017). Ohrožení tímto fenoménem mohou být i samoživitelé, drogově závislé osoby či osoby se sebevražednými sklony (Tuparevska, 2020). V praxi se ale velmi často stává, že se problémy spojené se sociálním vyloučením váží jen na romské obyvatelstvo, vlivem čehož se na neromské zapomíná. Tímto způsobem se toto neromské obyvatelstvo dostává do pozadí a šance na pomoc této části populace se snižují (Kajanová, 2017).

Nejen v České republice, ale i v celé Evropské unii je problematika sociálního vyloučení a sociálně vyloučených lokalit prohlubujícím se problémem (Urban, 2016). I proto byla v České republice Ministerstvem pro místní rozvoj zřízena Agentura pro sociální začleňování, a to za cílem podpory obcím v řešení problematiky sociálního vyloučení. Agentura funguje od roku 2008 a pomáhá městům a obcím mapovat a blíže odhalovat problémy v sociálně vyloučených lokalitách. Propojuje přitom místní subjekty měst a obcí a usiluje o spolupráci při sociálním začleňování (Agentura pro sociální začleňování, 2018).

### ***1.3 Složky sociální exkluze***

Vzájemná provázanost problémů jako je například nezaměstnanost, nedostatečná kvalifikace, nízké příjmy, diskriminace, špatná kvalita bydlení či špatný zdravotní stav vytváří složitou, až neřešitelnou situaci pro osoby sociálně vyloučené (Čada, 2015).

V literatuře jsou vymezeny různé, v praxi se propojující, složky sociální exkluze (Kajanová, 2017). Tyto níže uvedené složky se v různých situacích navzájem ovlivňují a mají rozdílnou intenzitu, avšak hranice mezi těmito složkami je někdy těžko rozpoznatelná. Někteří autoři zmiňují vedle nich také složku politickou, která například diskriminaci také obsahuje (Kajanová, 2017).

### ***1.3.1 Ekonomická exkluze***

Stěžejním tématem této složky je omezený přístup sociálně vyloučených na primární i sekundární trh práce, což se projevuje nezaměstnaností, nebo až úplným vyloučením z trhu práce (Čada, 2015). Dochází také k tomu, že se sociálně vyloučené osoby podílejí na šedé ekonomice či jiných zdrojích obživy. I přesto, že se zprvu může zdát, že práce „na černo“ sebou nese spoustu výhod pro takto pracující, nese ve skutečnosti naopak velký počet rizik. Příkladem takového rizika může být to, že zaměstnavatel nevyplácí takto pracujícím mzdu, kterou by následně mohli chtít vymáhat (Kajanová, 2017). Autorka dále uvádí, že dalším v praxi častým problémem jsou úrazy zaměstnanců a s nimi spojené pojistné krytí.

Významnou otázkou sociálně vyloučených lokalit je podle Kajanové (2017) také nezaměstnanost. Ta se zde pohybuje kolem 80–85 %. Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit, kteří se na trhu práce podílejí, zastávají většinou spíše práce krátkodobého charakteru (Kajanová, 2017). Jedná se převážně o muže pracující ve stavebnictví a lesnictví (Čada, 2015). Do jiných zdrojů obživy sociálně vyloučených osob patří podle téhož autora také sběr kovu, ovoce či hub. Zejména v příhraničních oblastech však mohou zdroje obživy spočívat i v distribuci drog nebo prostituci (Čada, 2015). Osobám dlouhodobě nezaměstnaným a mnohdy pouze s minimálním vzděláním často náleží jen minimální nástupní mzda (Růžička, 2011).

Dalším velkým problémem a významnou součástí této složky sociální exkluze je zadluženost (Kajanová, 2017). Pokud mají lidé přístup k úvěrům, nemusí pro ně nízký příjem nutně znamenat omezení svých spotřeb, avšak zadluženost, která je s úvěry spojena, může vést k situacím, které jsou do budoucna jen těžko řešitelné (Čada, 2015). V případě, že sociálně exkludovaná osoba například čelí exekuci, není pak ani dostatečně motivována podílet se na legálním trhu práce (Kajanová, 2017).

Zadluženo je podle Čady (2015) až 90 % obyvatel sociálně exkludovaných lokalit a z toho přibližně 40 % z těchto osob nezná, nebo si neuvědomuje původ těchto dluhů. Stejný procentuální podíl obyvatel své dluhy ani nesplácí (Čada, 2015). Sociálně vyloučení mají velmi často dluhy u různých nebankovních, mnohdy podvodných společností a lichvářů (Čada, 2015). Autor dále uvádí, že podle poskytovatelů dluhového poradenství si rodiny často nepřipouštějí vážnost svých problémů a při snaze splácet své dluhy se naopak ještě více zadluží. Pomoc tito lidé vyhledávají až poté, co se jejich problémy neúměrně rozrůstají a bez pomoci dluhového poradenství může dojít nejen ke zhoršení situace a prohloubení stávajících problémů, ale například i ke ztrátě bydlení (Čada, 2015).

### ***1.3.2 Prostorová exkluze***

Prostorová izolovanost se může objevovat v řadě forem. Těmi může být nepropustné sousedství v rámci obecní či městské zástavby, nebo může jít o formu úplného prostorového odloučení (Kajanová, 2017). Růžička (2011) však uvádí, že některá místa (například „ubytovny pro neplatiče“) ve skutečnosti nemusí být nutně prostorově vyloučená, jelikož nejsou zcela vyčleněná z městské zástavby.

Co se týká například dopravní obslužnosti v sociálně vyloučených lokalitách, situace obecně není velmi příznivá. Často se v blízkosti takových lokalit, natož pak v nich samotných nenachází zastávka prostředků veřejné dopravy (Růžička, 2011). V případě, že se taková zastávka v lokalitě nachází, denní spoje nejsou nijak časté (Růžička, 2011). Od dopravních možností se odvíjí i sociální začlenění. Vinou uvedených skutečností mají osoby ve vyloučených lokalitách omezený přístup ke službám či ke kontaktům s blízkými (Özkazanç, 2017). Tyto skutečnosti tak ovlivňují celkové postavení jedince v ekonomické, sociální, kulturní či politické oblasti (Özkazanç, 2017).

Růžička a Toušek (2014) uvádějí, že prostorové vyloučení také může být zcela svobodnou volbou jedince a nemusí nutně být nedobrovolného charakteru, a proto je na místě rozlišovat mezi dobrovolným odloučením (prostorová separace) a nedobrovolným vyloučením (segregace).

V návaznosti na to se někdy na první pohled může zdát, že nemalá část sociálně vyloučených osob si takový život vybrala sama, nebo si svou situaci nepřímo způsobila, avšak je nutné si uvědomit, že projev svobodné vůle se může schovávat za donucením a určitý projev štěstí ze svobody může spíše vykazovat známky rezignace (Kajanová, 2017).

Osoby, které jsou nedobrovolně vyloučené žijí zpravidla v nejhorších, stigmatizovaných městských částech s mnohdy nevyhovujícími podmínkami pro život a jejich přístup ke službám je velmi omezený (Růžička, Toušek, 2014).

Pozici člověka v prostoru sociálním totiž fakticky určuje také jeho pozice v prostoru fyzickém (Kajanová, 2014). V případě prostorové exkluze tak lze spatřit jistou návaznost všech jednotlivých složek sociální exkluze (Kajanová, 2017).

### ***1.3.3 Sociální složka sociální exkluze***

Hlavním problémem v rámci této složky je podle Kajanové (2017) postupná izolace obyvatel sociálně exkludované lokality od společnosti. Objevují se u nich problémy, jakými jsou například neznalost jazyka, nebo neznalost vlastních práv a povinností (Kajanová, 2017). Sociální vazby mají exkludovaní pouze s osobami s podobným socioekonomickým statutem, avšak nikoliv ani nutně s obyvateli téže lokality (Kajanová, 2017). Autorka dále uvádí, že jedinec vyloučený z většinových sociálních vazeb a sítí má značně omezené šance na zlepšení svého sociálního statusu a s ním související šance na opuštění sociálně vyloučené lokality. Bez zmíněných sociálních vazeb a sítí nemá dostatečné informace, možnost podpory, ani kapitál potřebný k tomu, aby sociálně vyloučenou lokalitu opustil (Kajanová, 2017). Autorka dále uvádí, že pro exkludované mají velký význam jejich vlastní známi, neboť jim zprostředkovávají kontakty, doporučují pracovní místa či různé lékaře apod. Důležitou roli ale hraje i rodina, která z krátkodobého hlediska pomáhá jedinci přizpůsobit se nepříznivým podmínkám, z dlouhodobého hlediska však může mít naopak neekonomický a demotivační charakter (Kajanová, 2017). Příkladem podle autorky může být vícečlenná rodina, v níž je zaměstnaný pouze jeden z členů domácnosti. Ostatní nezaměstnaní či nezaopatření členové rodiny po pracujícím mohou



vyžadovat různé druhy finanční podpory, jejímž výsledkem je přerozdělení výtěžku tohoto pracujícího člena domácnosti (Kajanová, 2017).

#### ***1.3.4 Symbolická exkluze***

Na základě příslušnosti sociálně vyloučených obyvatel k lokalitě tohoto charakteru dochází i k jejich stigmatizaci, což může vést k další marginalizaci a diskriminaci (Kajanová, 2017).

Vinou rozpoznatelných znaků, kterými jsou například oblečení, barva pleti, nebo způsob chování je obyvatelům těchto lokalit odírána účast na veřejném životě – jedná se tedy o symbolickou složku vyloučení (Kajanová, 2016). Děje se tak dokonce i v případech, kdy menšinová část populace těchto lokalit je na základě těchto znaků, resp. jejich výraznosti, schopna reprezentovat většinu, kdy například Romové v daných lokalitách ani nežijí v převaze a kdy jsou však přesto tyto vyloučené lokality vnímány jako „romské“ (Čada, 2015). Důležité je proto uvědomit si fakt, že ne všichni Romové žijí ve vyloučených lokalitách a stejně ne každý kdo v takové lokalitě žije je Rom (MPSV, 2021).

Rámování obyvatel v souvislosti s jejich etnicitou je někdy považováno za politicky a společensky nekorektní. Z tohoto důvodu je používáno rámování na základě kulturního rozlišování morálního a nemorálního způsobu života (Kajanová, 2017). Jak již bylo zmíněno výše, typické je nálepkující označení sociálně vyloučené lokality právě ve vztahu k romskému etniku. Podle předchozího vzorce, který musí postrádat samotné označení etnika právě proto, aby se zdálo korektnější, dochází k rozdělování lidí na „slušné“ a „nepřizpůsobivé“ (Kajanová, 2017). Pro „nepřizpůsobivé“ občany či celé lokality pak existuje mnoho často hanlivých nálepek, které podle autorky vedou k sebepotvrzení připisovaných vlastností, ze kterých pramení sekundární deviace, ať už se osoba deviantně chová či nikoli.

#### ***1.3.5 Kulturní a politická exkluze***

Tato složka exkluze velmi úzce a patrně i nejvíce souvisí se složkou ekonomickou. Do kulturní složky exkluze lze zahrnout zejména zhoršený přístup ke vzdělání, jehož

důsledkem skutečně může být výsledná nižší vzdělanost sociálně vyloučených, a i tímto může být opět omezena například jejich šance na opuštění exkludované lokality v budoucnu (Kajanová, 2017). Převládajícím nejvyšším dosaženým stupněm vzdělání sociálně vyloučených osob je podle Kajanové (2017) stále zpravidla vzdělání základní, avšak postupně přibývá i osob, které nemají dokončené ani toto vzdělání základní, což představuje významný problém zejména na trhu práce. Podle Čady (2015) má pouze základní vzdělání přibližně 7,5 z 10 obyvatel sociálně vyloučené lokality v produktivním věku, tedy ve věku 15–64 let.

Sociálně exkludovaní mohou mít také ztížený přístup k uplatňování svých práv prostřednictvím právních služeb nebo soudní cestou, neboť náklady na placené advokátní služby či soudní poplatky pro ně mohou být vzhledem k jejich příjmům nedosažitelné (Kajanová, 2017). Autorka dále uvádí, že sociálně exkludované osoby se jen málokdy podílejí na veřejném životě a politickém dění (např. účastí ve volbách), které je způsobilé přímo ovlivnit jejich životy.

#### ***1.4 Sociálně vyloučené lokality***

Sociálně vyloučená lokalita je prostorově vymezená oblast (dům, ulice, čtvrť), v níž se soustřeďují osoby ohrožené sociálním vyloučením (Čada, 2015). Strategie boje proti sociálnímu vyloučení (2011) definuje sociálně vyloučené lokality jako prostorově, sociálně a ekonomicky izolovaná, kulturně odlišná a symbolicky vyloučená místa (Šimáček, 2011).

O sociálně vyloučených lokalitách jako takových se hovoří od 90. let 20. století (Kajanová, 2017), ačkoliv jejich faktická existence a kořeny sahají do historie daleko hlouběji (Nekorjak a kol., 2011). K jejich vzniku a následnému rozšíření docházelo vinou odlivu obyvatel z původního bydliště zejména z důvodů zhoršení celkové situace v něm – byl reakcí na vyšší kriminalitu a zhoršení bytových podmínek (Kajanová, 2017). Autorka také uvádí, že se obyvatelé vlastníci kapitál mohli z lokality vystěhovat, a naopak ti z opačné strany ekonomického spektra si již nemohli dovolit žít mezi bohatšími jinde. Fakticky tedy docházelo k obměně obyvatelstva, kdy ekonomicky silnější obyvatelé nahradili ty slabší, jež si dál nemohli dovolit žít na původním místě svého bydliště a naopak. I dnes odchod z vyloučených lokalit bývá často velmi obtížný až nemožný, a proto dochází spíše k růstu a přibývání těchto lokalit (Kajanová, 2017).

Sociálně vyloučené lokality jsou různorodé. Liší se v závislosti na typu a skladbě obyvatelstva, na své historii, umístění a dále i na vlastní velikosti, tedy z hlediska počtu obyvatel, i hlediska územní rozsáhlosti (Kajanová, 2017). Společným znakem je zhoršený přístup k základním potřebám, kterými jsou například obchody, instituce a služby. Dalším velkým společným problémem jsou podle Kajanové (2017) zvýšené náklady na dopravu či bydlení.

Sociálně vyloučené lokality můžeme rozlišovat jak podle velikosti vlastní, tak velikosti poměrné vůči obci či městu či podle míry prostorového vyloučení. Faktem je i to, že v sociálně vyloučené lokalitě mohli lidé žít ještě dříve, než se tato vůbec stala vyloučenou. V tomto případě může jít o osoby, které nemají dostatek prostředků a možností k tomu, aby lokalitu mohly opustit (MVČR). Šance na opuštění sociálně vyloučené lokality se snižují i vinou předsudků majoritní společnosti, kdy sociálně vyloučení nejsou schopni dosáhnout na otevřený trh s nájemními byty (Čada, 2015). Další možností je, že se osoby do sociálně vyloučené lokality přistěhovaly v době, kdy tato vyloučená lokalita již existovala. V tomto případě mohlo jít o dobrovolné přistěhování například za příbuznými nebo o nedobrovolné například z důvodu zadlužení z předchozího bydliště (MVČR).

Pokud se člověk přistěhuje do sociálně vyloučené lokality, automaticky se stává vyloučeným důsledkem automatického přizpůsobení se podmínkám exkluze (Kajanová, 2017). I okolí jej tak následně začne vnímat a v očích ostatních bývá tento člověk často stigmatizován a může být omezen v podílení se na kultuře většinové společnosti (Kajanová, 2017).

Podle Analýzy sociálně vyloučených lokalit bylo v roce 2014 identifikováno celkem 606 míst splňujících potřebné znaky pro zařazení, což je téměř dvojnásobek počtu z roku 2006, kdy bylo takových míst podle Analýzy z tohoto roku 310. V Karlovarském a Moravskoslezském kraji počet lokalit od roku 2006 vzrostl až trojnásobně. Analýza z roku 2014 dále ukazuje, že sociálně vyloučených osob přibýlo v absolutních číslech nejvíce právě ve zmíněném Moravskoslezském kraji a také v Ústeckém kraji. V relativním srovnání pak i ve Zlínském a Karlovarském kraji. V Jihomoravském kraji a v Praze sociálně vyloučených osob naopak ubylo, stejně jako v kraji Vysočina (Čada, 2015).

### ***1.4.1 Mapa sociálně vyloučených lokalit v ČR***

Jedním z hlavních výstupů již zmiňované analýzy, jejímž realizátorem byla společnost GAC spol. s r. o. je Mapa sociálně vyloučených lokalit ČR. Tento projekt byl realizován od ledna 2014 do května 2015 a jeho hlavním cílem bylo porovnat stav těchto lokalit ve zmíněném období se stavem v roce 2006, kdy proběhlo první velké mapování. Realizátoři projektu zkoumali, k jakým změnám, co se týče rozmístění lokalit došlo s ohledem na původní analýzu a také s ohledem na očekávaný vznik nových. Zjišťovali také, co vede k jejich vzniku, přesunu či zániku (Esf.cz, 2015).

Výstupem analýzy z roku 2006 byla stejně tak jako v roce 2015 interaktivní mapa s názvem Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice. Tato mapa kopíruje územní členění státu a zobrazuje obce, v nichž se vyloučené lokality nachází. Po otevření konkrétní obce se zobrazí podrobný náhled mapy obce a vyloučené lokality jsou zde označeny žlutými čtverečky a písmeny abecedy. Po rozkliknutí konkrétní lokality se zobrazí základní informace, jako například o jaký typ se jedná, v jaké poloze se lokalita nachází v rámci obce, jaký je zde stav domů a jejich vybavenost či další podrobnější informace o struktuře obyvatel. Ne u všech lokalit jsou ale tyto informace kompletně dostupné (Esf.cz, 2006).

Na mapě sociálně vyloučených lokalit z roku 2015 jsou zobrazeny všechny obce s rozšířenou působností. Z náhledu každé z nich lze vyčíst počet sociálně vyloučených lokalit a počet sociálně vyloučených osob v konkrétní obci. Dále jsou zde dostupné informace o počtu obyvatel, kteří pobírají příspěvek na živobytí či doplatek na bydlení, mapa trestné činnosti nezletilých a mapa nezaměstnanosti. Tyto zmiňované kategorie lze porovnávat s předchozími roky a vše je též uvedeno v interaktivní podobě (Esf.cz, 2015).

V roce 2006 bylo v Jihočeském kraji zkoumáno 16 sociálně vyloučených romských lokalit z celkového počtu 11 obcí. Jednalo se o obce: České Budějovice, Písek, Tábor, Jindřichův Hradec, Prachatice, Volary, Český Krumlov, Větřní, Přídolí, Pohorská Ves a České Velenice (Esf.cz, 2006).

V roce 2014 byl v Jihočeském kraji proveden výzkum pomocí dotazníkového a místního šetření. Byl prováděn ve spolupráci s pracovníky Odboru sociálních věcí při úřadech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji a dalšími organizacemi, které

v této oblasti působí. Cílem tohoto průzkumu bylo zmapovat a aktualizovat situaci v kraji, neboť je tato problematika velmi proměnlivá (Augustinová a kol, 2014). Dotazníkovým a místním šetření bylo na území Jihočeského kraje identifikováno celkem 35 lokalit, jež splňovaly znaky sociálním vyloučením ohrožených lokalit. V dokumentu, který k šetření vznikl jsou vypsány jednotlivé obce s rozšířenou působností, které jsou dále rozděleny na obce samotné. U každé obce je pak k dispozici výčet ohrožených lokalit a jejich podrobný popis, který obsahuje konkrétnější popis dané lokality. Dále jsou zde informace o obyvatelích či vlastnících nemovitostí, informace o vybavení a stavu domů a také o vzniku a vývoji dané lokality. Součástí dokumentu jsou také problémové jevy v konkrétních lokalitách. Nejčastějším problémem je pak vysoká nezaměstnanost.

Aktualizovaná mapa z roku 2015 rozděluje Jihočeský kraj na obce s rozšířenou působností, jak již bylo uvedeno výše. Jedná se o obce České Budějovice, Český Krumlov, Třeboň, Trhové Sviny, Kaplice, Prachovice, Vimperk, Strakonice, Vodňany, Písek, Blatná, Milevsko, Týn nad Vltavou, Tábor, Soběslav, Jindřichův Hradec a Dačice. Z uvedených obcí je podle interaktivní mapy nejvíce vyloučených lokalit v obcích Český Krumlov a České Budějovice. V obcích Trhové Sviny, Týn nad Vltavou, Blatná, Vodňany, Soběslav a Dačice se naopak žádné sociálně vyloučené lokality nenacházejí (Esf.cz, 2015).

Mapa nezaměstnanosti ukazuje, že v letech 2014 a 2015 byl nejvyšší podíl nezaměstnaných celkové populaci v obcích Pohorská Ves, Horní Dvořiště, Loučovice, Malšín, Světlík, Želnavá, Jetětice či Staré Město pod Landštejnem. Tato mapa ukazuje míru registrované nezaměstnanosti, tedy počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání na 100 ekonomicky aktivních obyvatel (Esf, 2015). Pro tuto analýzu si autoři vybrali měsíc březen, neboť není ovlivněn sezónními pracemi (Čada, 2015).

Co se týče trestné činnosti nezletilých, je zřejmé, že v letech 2012 a 2013 byla nejvyšší v obcích Týn nad Vltavou a Trhové Sviny. Jde o podíl nezletilých páchajících trestnou činností, jež byli zároveň klienty sociálních kurátorů (Esf.cz, 2015).

Příspěvek na živobytí byl nejčastěji pobírán v Boleticích, Přídolí, Větrní, Hořicích na Šumavě, ve Světlíku, Stříteži, Smržově, Hvozdcích, Loučovicích, Horním Dvořišti či Pohorské Vsi. Jde o podíl domácností, které pobíraly příspěvek na živobytí v průměrném měsíci v roce 2014 (Esf.cz, 2015).

Doplatek na bydlení pak pobíralo nejvíce domácností v Boleticích, Přídolí, Ktiši, Světlíku, Větrní, Pohorské Vsi, Loučovicích či Písečné. Doplatek na bydlení je stejně jako příspěvek na živobytí podílem domácností, pobírající doplatek na bydlení v průměrném měsíci v roce 2014 (Esf.cz, 2015).

### ***1.5 Život v podmínkách sociální exkluze a jeho důsledky***

Čada (2015) v Analýze sociálně vyloučených lokalit uvádí, že ekonomická krize je jedním z důsledků nárůstu sociálního vyloučení a přispěla ke zhoršení pracovních a ekonomických podmínek v některých regionech. Větším problémem však zůstává fakt, že se do podmínek sociálního vyloučení rodí nové generace, jež nemají takřka žádné šance se z těchto podmínek vymanit (Čada, 2015). Počet jednotlivých lokalit roste, vlivem čehož se tyto lokality podle Čady (2015) zmenšují – celkový počet sociálně vyloučených neklesá, ale tříští se do menších jednotek. Tito obyvatelé se z lokalit častěji stěhují do odlehlejších obcí s horším dosahem k běžným potřebám (Čada, 2015).

Nejvíce dopadají důsledky života v sociálním vyloučení na děti, které mají v těchto místech jen velmi omezené možnosti pro smysluplné trávení volného času (MVČR). Některé rodiny navíc svým dětem často zabraňují v utváření kontaktů s ostatními dětmi mimo lokalitu, a tak se stává, že tyto děti nejsou svým okolím přijímány. Zejména ve škole je dítě především ze strany spolužáků vnímáno jako problémové. To znovu umocňuje i rodina tím, že na dítě přenáší svůj životní styl a utvrzuje jej v pocitu, že nikoho jiného, než rodinu nemá (MVČR).

Prokop (2019) uvádí, že problémy spojené s bydlením zasahují až 2 % české populace. V České republice byl Ministerstvem práce a sociálních věcí počet osob nebydlících v obcích s rozšířenou působností v roce 2015 odhadován na 68,5 tisíc. Šlo o osoby ve stavu nebydlení, tedy bez střechy či bez bytu (MPSV, 2016). Úplnou ztrátou bydlení bylo ohroženo dalších 110 tisíc osob. Tyto osoby žily například u svých přátel – často mohlo jít o přeplněné nebo neobyvatelné byty (MPSV, 2016) - tedy o bydlení v zásadě nevyhovujících podmínkách.

Ze sčítání osob bez domova, které proběhlo na jaře roku 2019 je patrné, že bez domova v České republice žilo v roce 2019 zhruba 21 230 dospělých osob a bohužel

i 2 600 dětí (Nešporová a kol., 2019). Přibližně polovinu z tohoto počtu představovaly osoby přebývající venku nebo v noclehárnách a jednu čtvrtinu pak osoby ubytované v azylových domech. Do sčítání, které proběhlo celkem ve 403 obcích České republiky, byly zapojeny všechny kraje vyjma Libereckého (Nešporová a kol., 2019).

### ***1.5.1 Bydlení sociálně vyloučených***

Zásadním negativním problémem sociálně vyloučených je přístup ke kvalitnímu bydlení. (MVČR). Každoročně se do bytové nouze dostává asi 11 700 domácností. Nemusí však nutně jít o takový přírůstek každý rok, jelikož mnoho domácností se do bytové nouze dostává opakovaně (Klusáček, 2018). Podle Klusáčka (2018) mohou být příkladem rodiny, které často mění své bydliště či osoby, které byly propuštěny z výkonu trestu.

Čada (2015) v sociálně vyloučených lokalitách spatřuje největší problémy zejména ve stáří a kvalitě bytového fondu a v nákladech na jeho údržbu. Dalšími problémy jsou podle autora vysoké náklady na provoz bytů, jejich přeplněnost, bydlení bez nájemní smlouvy, nebo nedostatečná ochrana nájemníků.

Co se soukromého nájemního bydlení týče, uvádí Čada (2015), že se pro některé typy domácnosti ukázalo jako finančně nedosažitelné. Jedná se zejména o seniory, kteří žijí v domácnosti sami, samoživitelky (samoživitele) na rodičovské dovolené a pracující samoživitele s nízkou kvalifikací, dále domácnosti s alespoň jedním dlouhodobě nezaměstnaným (bez ohledu na to, zda jsou v domácnosti děti) a domácnosti pracujících s nízkou kvalifikací. Pro obyvatele sociálně vyloučených lokalit jsou typické hlavně poslední dvě zmiňované kategorie (Čada, 2015).

Velké šance k získání vlastního bydlení nemají ani rodiny s malými dětmi (Čada, 2015). Tyto rodiny, jak autor uvádí, žijí často ve společné domácnosti s prarodiči a jelikož k nájmu vlastního bytu nemají dostatečné prostředky, je pro ně získání obecního bytu téměř nemožný. Pokud taková rodina navíc pochází ze sociálně vyloučené lokality, může docházet nejen k etnické diskriminaci, ale i ke stigmatizaci těchto osob (Čada, 2015).

### **1.5.2 Sociální bydlení**

Mezi zásadní problémy sociální politiky a mezi dimenze sociálního vyloučení podle Prokopa (2019) patří neexistující jednotná politika sociálního bydlení. Tento způsob bydlení je poskytován osobám v bytové nouzi nebo bytovou nouzí ohroženým a též těm, kteří vynakládají na bydlení velmi vysokou část ze svého příjmu (více než 40 %) (MPSV, 2015). Podle censu s názvem Platforma sociálního bydlení žilo v České republice v roce 2018 54 000 domácností v závažné bytové nouzi. Přibližně v těchto domácnostech žilo na 83 000 osob, z nichž 20 500 byly děti (Klusáček, 2019).

V obecním vlastnictví je pouze 7 % bytů v České republice (Prokop, 2019). Tyto byty jsou podle Prokopa (2019) však využívány především dlouhodobými nájemníky bez bytové nouze a pro ubytování potřebným nejsou téměř poskytovány. Podle výzkumů se vyšší poptávka po bytech, kterých je však v některých regionech nedostatek, kombinuje s velkou nedůvěrou ze strany vlastníků těchto bytů. Vlastníci upřednostňují nájmy na kratší dobu, což je složité zejména pro mladší domácnosti bez vlastního bydlení (Prokop, 2019). V takovém případě mají rodiny problém s vysokými výdaji na bydlení, nebo se stěhují, často i do nebytových prostor či jiných nedostatečných forem bydlení (Prokop, 2019).

### **1.5.3 Ubytovny**

Čada (2015) uvádí, že se problémy s bydlením sociálně vyloučených osob neustále zhoršují. Domy, které byly dříve obývány převážně Romy, byly rozprodány soukromým investorům, kteří se o ně nijak zvlášť nestarali (Čada, 2015). Vedle toho bylo podle Čady (2015) zjištěno, že počet lidí žijících na ubytovnách roste enormním způsobem. Důvodů, proč někteří lidé žijí v ubytovacích zařízeních je celá řada (Pelíšková a kol., 2012). Mezi hlavní příčiny patří nedostatek finančních prostředků, zadlužení, nedodržování povinností, které vyplývají z nájemních smluv či příslušnost k romské menšině (Pelíšková a kol., 2012).

Podle zmiňované analýzy je v České republice přibližně 700 ubytoven (Čada, 2015). V roce 2018 žilo na ubytovnách až 17 900 osob, přičemž dalších 1 700



osob žilo v tak zvaných neschválených ubytovnách, tedy v jiných nevyhovujících formách bydlení (Klusáček, 2018).

Řada obcí začala provozovat ubytovny za účelem výtěžné činnosti (Čada, 2015), avšak některé „ubytovny pro neplatiče“ či „holobyty“ v majetku obce jsou často ve stavu technicky a hygienicky nevyhovujícím (Růžička, 2011). Do novely zákona o hmotné nouzi z roku 2015 platilo, že provozovatelé ubytoven získávali nájem přímo z doplatku na bydlení svých nájemců (Čada, 2015). Čada (2015) také uvádí, že od této novely osoby žijící dlouhodobě na ubytovnách a pobírající doplatek na bydlení budou mít nadále nárok na tento doplatek pouze za předpokladu, že jim bude vystaven písemný souhlas od obce. Autor dále uvádí, že provozovatelům ubytoven byla uložena povinnost vypracovat či doplnit provozní řády a předložit je ke kontrole. Počet dlouhodobých ubytoven se schváleným provozním řádem evidovaných Ministerstvem zdravotnictví sahal v dubnu roku 2015 k počtu 375 (Čada, 2015).

#### ***1.5.4 Bezpečnost a kriminalita***

Čada (2015) uvádí, že kriminalita v sociálně vyloučených lokalitách je poměrně nízká a trestná činnost se vyskytuje spíše mimo lokality. Zjevná kriminalita se podle Čady (2015) tedy ve vyloučených lokalitách takřka neliší od kriminality registrované v rámci celé České republiky, avšak kriminalita latentní (skrytá) je v těchto lokalitách velkým problémem. Odhalování skryté kriminality je složité zejména kvůli sociálním vazbám mezi obyvateli v dané lokalitě. Oběti trestných činů tyto skutečnosti často neoznamují, neboť postrádají právní vědomí (Agentura pro sociální začleňování, 2018). Nejvíce zastoupená je podle Čady (2015) majetková trestná činnost, dále jsou to různé úvěrové podvody či lichva. Nejčastějšími přestupky ve vyloučených lokalitách jsou rušení nočního klidu, znečišťování veřejného prostranství či problémy v občanském soužití (Čada, 2015).

#### ***1.5.5 Návykové látky***

Nejrozšířenějšími návykovými látkami v sociálně vyloučených lokalitách jsou podle Mravčíka (2015) alkohol a tabák. Autor také uvádí, že z nelegálních drog jsou to

hlavně pervitin a konopné látky, které jsou v těchto lokalitách často distribuovány. Dále to jsou například těkavé látky, heroin či buprenorfin (Mravčík, 2015). Autor dále uvádí, že se drogy dostávají přes rodiče k dětem a dochází tak k jevu, jež je nazýván vícegnerační užívání návykových látek. Věková hranice uživatelů drog se tedy postupně snižuje a přibývá také uživatelů, kteří mají zkušenosti s více návykovými látkami (Agentura pro sociální začleňování, 2018).

### ***1.5.6 Výživa a způsob stravování***

Zdravé a kvalitní stravování představuje velký problém z hlediska finanční dostupnosti. Nejvíce se tento problém dotýká mladých rodin, seniorů, nezaměstnaných osob či osob s nízkými příjmy, pro něž je snadnější nahrazovat potraviny čerstvé, potravinami zpracovanými (Urban, 2016). Co se týká například stravování Romů, jejich tradiční pokrmy se ještě mohou objevovat v jejich jídelníčku, avšak jsou stále častěji nahrazována polotovary a různými smaženými pokrmy (Urban, 2016). Levnější maso a uzeniny se staly nedílnou součástí romské kuchyně stejně tak jako jiná tučná jídla. Podle Urbana (2016) se stravování dětí nijak zvlášť neodlišuje od stravy dospělých a k této, často velmi kořeněné a slané stravě, jsou navíc mezi dětmi velmi oblíbené sladkosti či jiné pochutiny. Ovoce, zelenina či tmavé pečivo jsou v romském jídelníčku zastoupeny jen minimálně a co se týká pitného režimu, preferovány jsou zejména limonády či jiné slazené nápoje (Urban, Urbanová, 2011). Tento způsob stravování tedy často vede k obezitě či jiným zdravotním komplikacím (Urban, Urbanová, 2011).

### ***1.6 Stav sociální exkluze v ČR a jeho postavení v rámci žebříčku zemí EU***

Podle dat Eurostatu z roku 2017 žilo v domácnostech ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením 112,8 milionu osob. Tento počet se týkal 28 států Evropské unie a odpovídal 22,4 % populace EU. V roce 2019 to bylo 92,4 milionu osob, což odpovídalo 21,1 % populace Evropské unie. Riziko chudoby nebo sociálního vyloučení bylo tentýž roce vyšší u žen než u mužů, a to téměř o 2 % (Eurostat, 2020).

Co se týče ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením, podle dat Českého statistického úřadu se Česká republika v roce 2019 umístila v žebříčku zemí Evropské

unie nejlépe ze všech. z uváděných dat je zřejmé, že se procenta tohoto ohrožení se od roku 2014 stále snižují. Dalšími státy, které se v žebříčku umístily na horních příčkách byly Slovinsko a Finsko. Nejhuře se umístilo Bulharsko a Řecko (ČSÚ, 2021). I přes to, že se Česká republika umístila pod průměrem ze všech států Evropské unie, podle Čady (2015) je chudobou či sociálním vyloučením ohroženo 1,5 milionu osob. Dále poukazuje na problém, týkající se statistik, které se odvíjejí od hodnoty příjmů, které jsou výrazně nižší než evropský průměr, a to i po přepočítání na místní ceny (Čada, 2015).

## **2 Cíl práce a výzkumné otázky**

### **Cíl práce**

Cílem práce je zjistit, jak je vnímáno sociální vyloučení obyvateli sociálně vyloučených lokalit v Jihočeském kraji.

### **Výzkumné otázky**

VO1: Považují obyvatelé sociálně vyloučené lokality danou lokalitu za sociálně vyloučenou?

VO2: Jaký je postoj obyvatel sociálně vyloučené lokality k sociálnímu vyloučení?

## **3 Metodika**

### ***3.1 Metoda výzkumu***

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum, metodu dotazování a techniku polostrukturovaného rozhovoru. Rozdíl mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem, je podle Hendla a Remra (2017) takový, že se plán kvalitativního výzkumu může v jeho průběhu měnit a jeho složky na sebe nenavazují tak jako v kvantitativním.

Rozhovory byly se souhlasem informantů nahrávány na diktafon a poté doslovně přepsány, zakódovány a zařazeny do kategorií. Kvalitativní výzkum jsem zvolila hlavně z důvodů praktičnosti. Výhodu polostrukturovaného rozhovoru spatřuji zejména v možnosti doptávat se informantů na další otázky. Nevýhodou této techniky je pak podle Skutila (2011) časová náročnost.

### ***3.2 Výzkumný soubor***

Výzkumný soubor představovali klienti terénního programu Poradny Eva pro ženy a dívky v nouzi, žijící v sociálně vyloučených lokalitách v Jihočeském kraji. Jednalo se o tyto lokality: ulice V. Volfa, ubytovna na Okružní ulici, bytový dům v Novohradské ulici, bytový dům na Palackého náměstí a bytový dům v ulici Vrbenská. Všechny zmiňované lokality se nacházejí v Českých Budějovicích. Při výběru sociálně vyloučených lokalit jsem se řídila dotazníkovým šetřením Krajského úřadu Jihočeského kraje z roku 2014. Výzkumu se účastnilo 12 klientů, z nichž bylo 9 žen a 3 muži. Klienti byli vybíráni sociálními pracovníci a o výzkumu byli předem informováni.

### ***3.3 Realizace výzkumu***

Výzkum se uskutečnil v průběhu mé odborné praxe v Poradně Eva pro ženy a dívky v nouzi v Českých Budějovicích, v únoru 2021. Výzkum obsahoval 5 základních otázek a následně byl doplňován o další otázky, které tak výzkum rozšířily. Získávání a zkoumání dat v příjemném prostředí pro dotazované je podle Průchy (2013) velmi podstatné, a tak mé získávání dat bylo provedeno v domácím

prostředí klientů, za přítomnosti sociální pracovníce. Klienti byli seznámeni s tématem mé bakalářské práce a rovněž ubezpečeni, že rozhovory jsou zcela anonymní a budou použity pouze pro účely bakalářské práce. Délka rozhovorů byla přibližně 10–15 minut, v závislosti na rozsahu odpovědí komunikačních partnerů. Rozhovory byly se souhlasem klientů nahrávány na diktafon v mobilním telefonu a následně doslovně přepsány, zakódovány a zařazeny do kategorií. Po přepsání rozhovorů byly zvukové nahrávky odstraněny.

### ***3.4 Zhodnocení výsledků***

Výsledky byly zhodnoceny formou otevřeného kódování. Při otevřeném kódování jsou výzkumníkem vymežována témata v textu a jsou jim přiřazovány názvy – významové jednotky (Hendl, 2012).

### ***3.5 Etika výzkumu***

Hlavním etickým pravidlem, které jsem v průběhu svého výzkumu dodržovala, byla anonymita všech informantů. Hendl a Remr (2017) uvádějí, že účast ve výzkumu je dobrovolná a o této skutečnosti musí být všichni účastníci náležitě informováni. Autoři dále uvádějí, že osoby, které se výzkumu účastní mohou svobodně tuto účast přerušit, a to, aniž by to pro ně mělo nějaké následky. Výzkum také nesmí účastníkům psychicky ani fyzicky škodit.

Před začátkem rozhovorů jsem tedy informanty informovala o dobrovolné účasti, anonymitě a použití získaných dat. Informovaný souhlas všech účastníků byl nahrán na záznamové zařízení. Jména zmiňovaných osob v rozhovorech s informanty jsem při přepisování rozhovorů nahrazovala křížky.

## 4 Výsledky

V této kapitole jsou představeny výsledky, které byly získány z přepsaných a zakódovaných polostrukturovaných rozhovorů.

### 4.1 Tabulka č. 1

	<b>Znalost pojmu sociální vyloučení</b>	<b>Vnímání sociálního vyloučení po vysvětlení pojmu</b>
<b>Informantka 1</b>	X	Neví, jestli se cítí být soc. vyloučena
<b>Informantka 2</b>	X	Cítí se být soc. vyloučen
<b>Informantka 3</b>	X	Někdy se cítí být soc. vyloučena
<b>Informantka 4</b>	X	Cítí se být soc. vyloučena
<b>Informant 5</b>	X	Necítí se být soc. vyloučen
<b>Informant 6</b>	X	Necítí se být soc. vyloučen
<b>Informant 7</b>	X	Necítí se být soc. vyloučen
<b>Informantka 8</b>	X	Někdy se cítí být soc. vyloučen
<b>Informantka 9</b>	X	Neví, jestli se cítí být soc. vyloučena
<b>Informantka 10</b>	X	Necítí se být soc. vyloučena
<b>Informantka 11</b>	X	Necítí se být soc. vyloučena
<b>Informantka 12</b>	X	Necítí se být soc. vyloučena

V prostředním sloupci první tabulky jsou znázorněny odpovědi informantů, kterých jsem se ptala, zda rozumění pojmu sociální vyloučení nebo si pod ním dokážou alespoň něco představit. Přestože se někteří s pojmem již setkali (například v médiích), nebyl nikdo z nich schopen jej vysvětlit a neměl o pojmu ani hrubou představu. Každému

z nich jsem tedy musela pomoci s jeho pochopením. Po vysvětlení pojmu jsem se informantů ptala, zda si myslí, že se sociální vyloučení může týkat jich samotných. Jejich výsledky jsou zaznamenány v pravém sloupci tabulky.

#### 4. 2 Tabulka č. 2

	<b>Znalost pojmu sociálně vyloučená lokalita</b>	<b>Považování lokality za sociálně vyloučenou</b>
<b>Informantka 1</b>	X	Neví
<b>Informantka 2</b>	X	Považují lokalitu za vyloučenou
<b>Informantka 3</b>	X	Neví
<b>Informantka 4</b>	X	Považuje lokalitu za vyloučenou
<b>Informant 5</b>	X	Nepovažuje lokalitu za vyloučenou
<b>Informant 6</b>	X	Nepovažuje lokalitu za vyloučenou
<b>Informant 7</b>	X	Nepovažuje lokalitu za vyloučenou
<b>Informantka 8</b>	X	Nepovažuje lokalitu za vyloučenou
<b>Informantka 9</b>	X	Neví
<b>Informantka 10</b>	X	Nepovažuje lokalitu za vyloučenou
<b>Informantka 11</b>	Má minimální představu	Nepovažuje lokalitu za vyloučenou
<b>Informantka 12</b>	X	Považuje lokalitu za vyloučenou

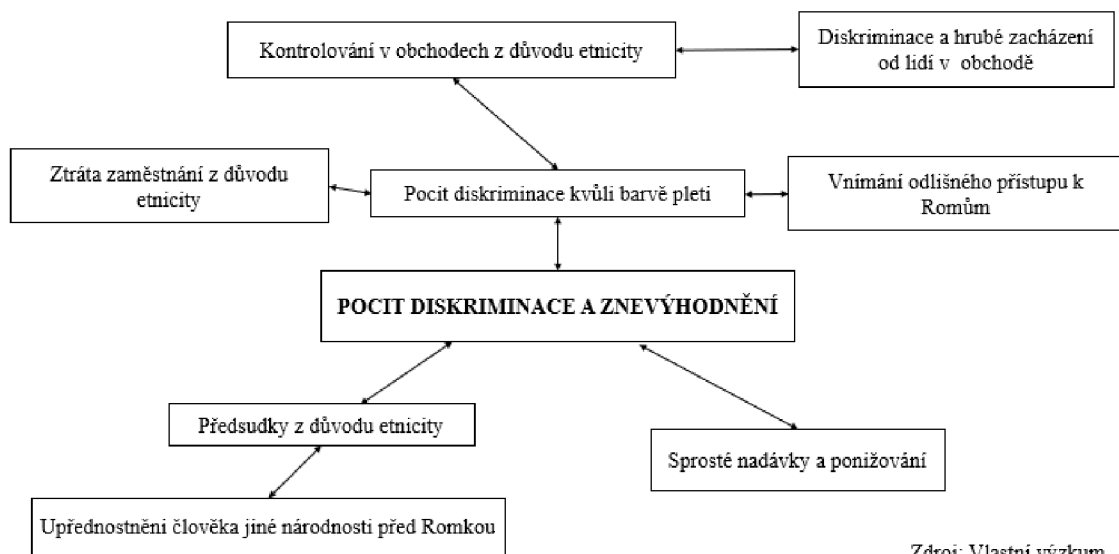
V této tabulce je znázorněn počet informantů, kteří znají pojem sociálně vyloučená lokalita a počet informantů, kteří lokalitu, ve které žijí, považují za sociálně vyloučenou. Drtivá většina informantů pojem nezná vůbec. Jen jedna z informantek na mou otázku směřující k významu pojmu odpověděla: „*To jsou vlastně nějaký osady nebo něco takovýho?*“ a nakonec se rozmluvila o sledování videí z některých těchto osad.



V pravém sloupci tabulky je znázorněno, zda je lokalita informanty vnímaná jako sociálně vyloučená. Polovina z dotazovaných informantů nepovažuje lokalitu, ve které žije za sociálně vyloučenou. Jen dva z nich ji pak považují za vyloučenou a zbytek neví.

#### 4.3 Interpretace diagramu č. 1

**Diagram č. 1 - Pocit diskriminace a znevýhodnění**



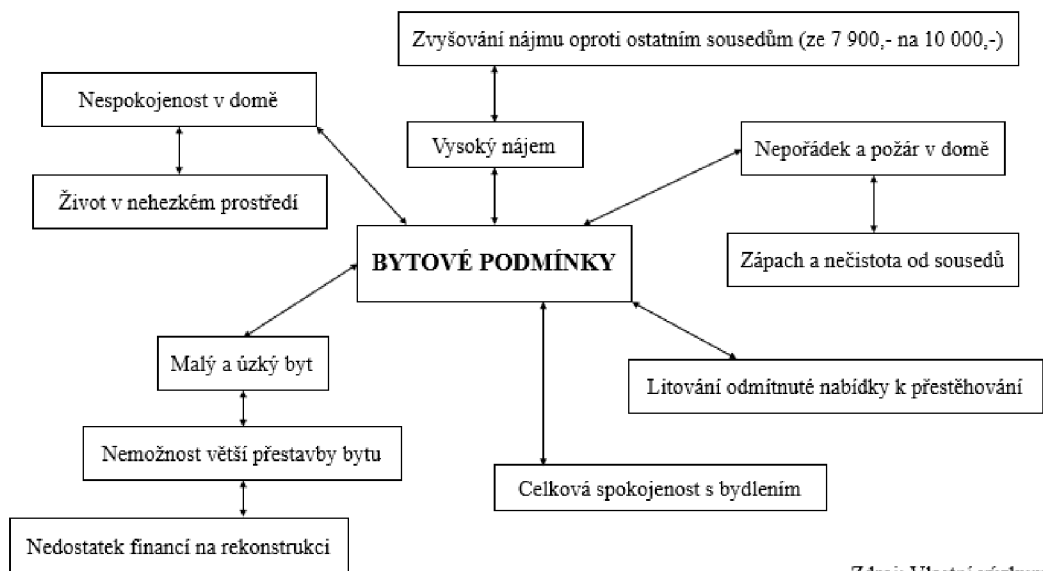
Zdroj: Vlastní výzkum

V prvním diagramu je znázorněna kategorie s názvem Pocit diskriminace a znevýhodnění. V této kategorii je zastoupeno nejvíce kódů spojených s etnicitou. Informanti často uváděli, že se setkali s diskriminací kvůli barvě pleti, a to především v obchodech. Jedna z informantek sdělila: „...velká diskriminace tady je, to je pravda a nejvíc to poznáte, když jdete nakoupit, jako v Albertu minule pán mi vynadal sprostě...“ Od další informantky jsem se dozvěděla, že se s diskriminací setkala kromě obchodů i na ulici, kdy šlo o hrubé chování a sprosté nadávky. Další informantka mluvila o diskriminaci svého vnuka v autošколе. Během výzkumu jsem se setkala i se ženou, která přišla o práci, kterou dle svých slov řádně vykonávala, avšak na její místo byla dosazena žena jiné národnosti. Tato informantka vypověděla: „Viděli cigánku tak furt chodili si stěžovat, furt furt, do tý doby, dokud mě tu práci

nevzali.“ Toto sdělila v návaznosti na předchozí větu: „*Teď tady uklízí nějaká Ukrajinka a podívejte ty lidi, jsou všichni spokojení.*“ s diskriminací na základě etnicity se setkal i další informant: „*Já jsem jí volal na telefon. Sem požádal, že tady nechci být, že bych jí nevolal.*“ Dostal však odpověď: „*Byty jsou ale ne pro Vás.*“

#### 4.4 Interpretace diagramu č. 2

**Diagram č. 2 - Bytové podmínky**



Zdroj: Vlastní výzkum

Ač se na první pohled může zdát, že je bydlení v sociálně vyloučené lokalitě levnou záležitostí, opak je pravdou. Byty v sociálně vyloučených lokalitách jsou často ve špatném stavu a jejich obyvatelé platí poměrně vysoké nájem. Z rozhovoru s jednou z informantek také vyplývá, že majitel domu chce v budoucnu nájem dokonce zvyšovat, avšak jen některým nájemníkům a konkrétně i této informantce. Sdělila mi následující: „*Ehm, vemte si, že oni platí po 5 000,-, 4 500,- a já 7 900,- a řekl, že nám to půjde ještě na 10 000,-.*“

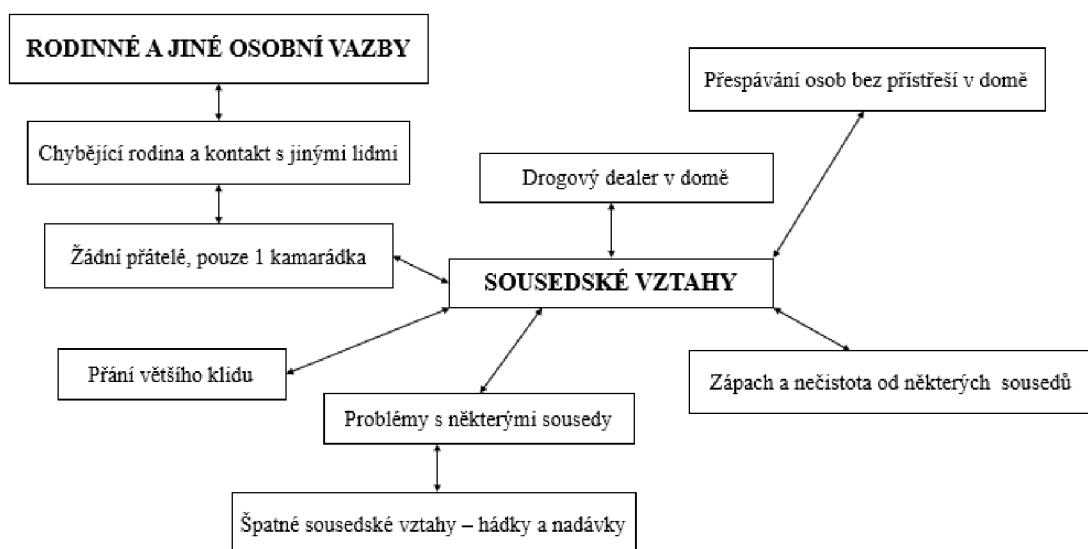
Několik informantů z mého výzkumu se také svěřilo, že jsou jejich byty příliš malé. S tím souvisí fakt, že obyvatelé těchto bytů často nemají povoleno je rekonstruovat. Toto mi jedna z informantek potvrdila: „*No, my tady nesmíme nic*

*měnit, to není naše.*“ v případě, že majitel bytu povolí rekonstrukci, vyvstane zde další problém a to s financemi: „ ...*no on nám dal povolení, ale nejsou na to peníze.*“

Další informanti z různých sociálně vyloučených lokalit si stěžovali na nepořádek v domě a poměrně častým problémem byly i požáry v sousedních bytech. O tomto problému mi jeden z informantů řekl: „*Pokud platěj, tak je to jedno, úplně k ničemu. Tady nedávno i hořelo.*“ Někteří informanti jsou celkově s bydlením spokojeni. Jiní už však tak spokojeni nejsou a někdy dokonce i litují, že odmítli nabídku k přestěhování, jako například tato žena: „ ...*a já říkám, že lituju, že jsem nešla bydlet u toho lesa, jak mě nabízeli, že jsem to odmítla.*“ Jiná z informantek uvedla, že přestěhování by bylo lepší variantou po psychické i fyzické stránce pro ni i pro její dceru.

#### 4.5 Interpretace diagramu č. 3

**Diagram č. 3** - Sousedské vztahy, Rodinné a jiné osobní vazby



Zdroj: Vlastní výzkum

Jak již bylo nastíněno výše, někteří informanti mluvili o nepořádku či požárech v domě. Někteří si též stěžovali na zápach a nečistotu některých sousedů. Jedna z informantek uvedla: „ ...*né že si hraju, že jsem nóbl, ale prostě já jsem zvyklá*

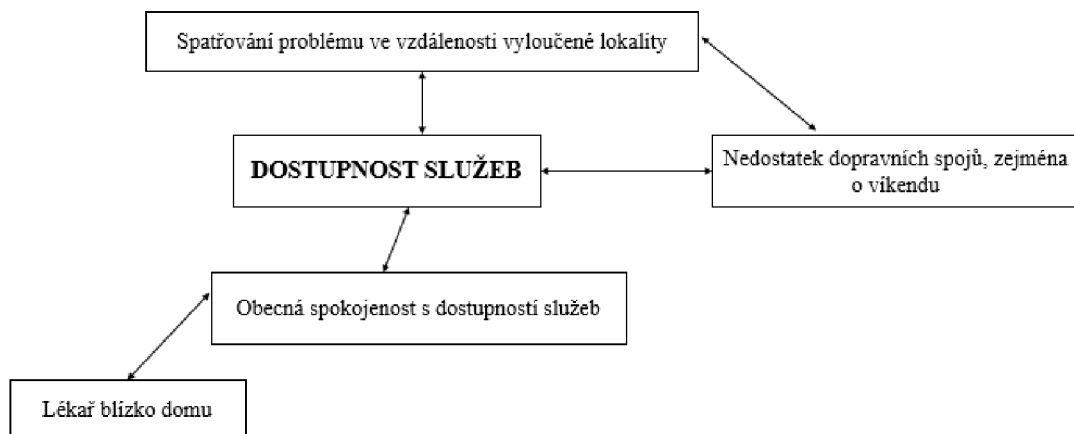
*na pořádek, na vůni čistou v baráku, ale tohleto je hrozný, fakt, nebo třeba úplně ve třetím, jak bydlí, tak vždycky házou papíry dolu... “*

Někdy jsou vztahy mezi sousedy značně vyostřené a není divu, že by se někteří informanti nejraději přestěhovali. Jedna z informantek mluvila o tom, že by ji k lepšímu psychickému rozpoložení pomohl větší klid. Sdělila mi: *„Bezpečnost, ano takhle, protože tady nevíte, od koho dostanete rámu.“* Jiná z informantek se rozmluvila například o tom, že na chodbě v domě ve kterém, žije přespával muž bez přístřeší. Další uvedla, že v domě bydlí drogový dealer a mimo záznamové zařízení vyprávěla o nedávném policejním zásahu, jež se na ubytovně odehrál.

Vliv na celkový psychický stav obyvatel sociálně vyloučených lokalit mají i mnohdy chybějící sociální vazby. Jedna z informantek uvedla: *„Nemluví s nikým, tady se hádají, nadávají do \*\*\*... “*

#### 4.6 Interpretace diagramu č. 4

**Diagram č. 4 - Dostupnost služeb**



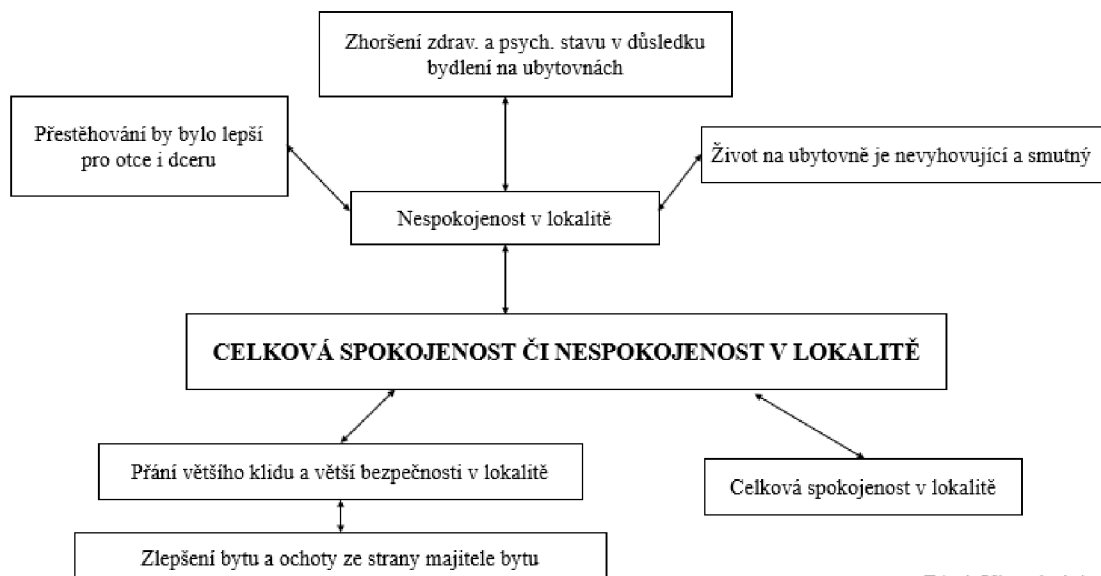
Zdroj: Vlastní výzkum

Tento diagram znázorňuje spokojenost s dostupností služeb v sociálně vyloučených lokalitách. Zde se výsledky odvíjí zejména od umístění vyloučené lokality. Informanti ze sociálně vyloučené lokality z ulice V. Volfa na sídlišti Máj v Českých Budějovicích jsou obecně s dostupností služeb spokojenější. Uvedli, že to mají všude

poměrně blízko: „...já tady mám výhodu, protože mám doktora, mám tady všechno poblíž.“ Nespokojenost s dostupností služeb vyjádřili například obyvatelé ubytovny na Okružní ulici v Českých Budějovicích. Problém spatřují zejména ve vzdálenosti vyloučené lokality od centra města a v nedostatku dopravních spojů, zejména o víkendu. Informant z této ubytovny uvedl: „...nebo nakoupit, v sobotu jede autobus jede jeden za 2 a půl hodiny jo.“ Na mou otázku, zda by mělo přestěhování nějaké výhody, odpověděla informantka: „Jo, protože by byly krámy blíž.“

#### 4.7 Interpretace diagramu č. 5

**Diagram č. 5** - Celková spokojenost či nespokojenost v lokalitě



Zdroj: Vlastní výzkum

I u tohoto diagramu se objevuje rozdíl v celkové spokojenosti či nespokojenosti v lokalitě, a to v závislosti na umístění dané lokality. Informanti, kteří uvedli, že jsou spokojeni by si přáli například výměnu bytu či aby byl majitel domu ochotnější než doposud. Přesto toto nejsou faktory, jež by vedly k jejich celkové nespokojenosti či dokonce k přestěhování. Informanti, kteří spokojeni nejsou by si přáli přestěhovat se na jiné místo, což by jim v některých případech pomohlo zlepšit svůj zdravotní a psychický stav. Jedna z informantek uvedla toto: „...takže potom co jsem po ubytovnách tak i já i X jsme se zhoršily, hodně, zdravotní stav a to mi řekl i pan doktor.“ Tato informantka dále uvedla: „...a tady je takový smutný zápaďák, jako

*ta holka, jak mám postiženou, nemůžu s ní nikam, jo a ani ona nemůže se mnou jít, že nechce chodit mi ven, je prostě zabedněná v tý místnosti... “*

## 5 Diskuze

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak obyvatelé sociálně vyloučených lokalit v Jihočeském kraji vnímají sociální vyloučení. K tomuto cíli jsem si stanovila 2 výzkumné otázky. První otázka měla odhalit, zda obyvatelé sociálně vyloučených lokalit považují dané lokality za sociálně vyloučené. Pomocí druhé výzkumné otázky jsem zjišťovala celkový postoj těchto obyvatel k sociálnímu vyloučení. Mého výzkumu se zúčastnilo 12 klientů terénního programu Poradny Eva pro ženy a dívky v nouzi v Českých Budějovicích a při realizaci výzkumu jsem navštívila několik sociálně vyloučených lokalit.

Jak jsem již zmiňovala, výzkum byl realizován pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které jsem následně zakódovala prostřednictvím otevřeného kódování. Pro lepší přehlednost výsledků jsem vytvořila 2 tabulky a 5 diagramů, které budu podrobněji vysvětlovat a porovnávat je s dostupnou literaturou a s mým očekáváním.

Hned na úvod každého rozhovoru jsem se informantů zeptala, zda rozumějí pojmu sociální vyloučení či zda o něm alespoň někdy slyšeli. Jak znázorňuje tabulka v předchozí kapitole, nikdo z informantů nebyl schopen tento pojem vysvětlit. Někteří uvedli, že pojem v minulosti slyšeli, avšak nevěděli, co tento pojem znamená. Tato skutečnost mě nikterak nepřekvapila, a to i z důvodů nízkého vzdělání osob žijících v těchto lokalitách. Problémem vzdělanosti se zabýval i Čada (2015) v Analýze sociálně vyloučených lokalit a došel k závěru, že naprostá většina obyvatel žijících v těchto lokalitách dosáhla pouze základního vzdělání.

Pojem sociální vyloučení je pro pochopení obyvateli sociálně vyloučených lokalit z mého pohledu možná až příliš technický. Přesto, že na denní bázi poznávají jeho obsah či naplňují jeho definiční znaky, nejsou schopni jej zprvu přiřadit k jeho vlastnímu názvu. Po vysvětlení však porozumí a nejedná se tedy z mého pohledu o neznalost problému, ale pouze o neznalost pojmu samotného. Otázkou je také kde, nebo proč by se s takovým pojmem vůbec setkávat měli. V rámci soukromého života ani ve styku s veřejnými institucemi se tento pojem přímo nepoužívá. Jedná se pouze o pojem vnějšího pozorování, jež nemá dopad v běžném životě. Jednodušeji řečeno – pouhé označení jedince za „sociálně vyloučeného,“ nemá na jeho běžný život žádný vliv, je to až materiální stránka pojmu, která jeho život ovlivňuje. Např. veřejné

instituce se pravděpodobně vyvarují takovému označení před sociálně vyloučenými samotnými, aby tak jejich pocit ještě neumocnily či je přímo nestigmatizovaly. Co víc – nejen, že znalost tohoto pojmu nevyplývá ze základního vzdělání – vyplývá naopak ze studia jen několika specializovaných oborů a není tedy pravděpodobně součástí těžko definovatelného „obecného přehledu.“ Navrch je třeba počítat i s faktem, že lidé naplňující definici tohoto pojmu se mnohdy potýkají spíše s existenčními problémy než s učebnicovými pojmy.

V tabulce je dále znázorněn postoj obyvatel vyloučených lokalit k sociálnímu vyloučení po vysvětlení pojmu. Polovina všech dotazovaných informantů se necítí být sociálně vyloučena či nějakým způsobem znevýhodněna. Dvě informantky sociální vyloučení pociťují zejména kvůli diskriminaci z důvodu etnicity, odlišnému chování společnosti či nevýhodám oproti ostatním lidem. Další dvě informantky uvedly, že se tak někdy cítí z podobných důvodů. Poslední dvě si nebyly jisté a nedokázaly jasně odpovědět, zda sociální vyloučení cítí či nikoliv.

Druhá tabulka znázorňuje znalost pojmu sociálně vyloučená lokalita. Pouze jedna z dotazovaných měla představu o tom, co jsou to sociálně vyloučené lokality. Ostatním informantům jsem pojem musela přiblížit, stejně jako pojem předchozí. Tvrzení, jež jsem uvedla k neznalosti pojmu sociálního vyloučení, platí z mého pohledu i v tomto případě. Polovina z dotazovaných nepovažuje lokalitu, ve které žije za sociálně vyloučenou. Důvodem je podle mého názoru celková dostupnost služeb v okolí lokality. Tři informantky považují lokalitu za sociálně vyloučenou. Další tři informantky pak neví, zda se dá lokalita považovat za vyloučenou či nikoli.

Jedna z informantek žijící v ulici V. Volfa v Českých Budějovicích uvedla, že tato ulice je vyloučenou lokalitou. Podstatnou část obyvatelstva zde tvoří Romové, kteří však žijí i v okolních ulicích. Kajanová a Dvořáčková ve svém výzkumu z roku 2011 zjistily, že obyvatelé sídliště Máj nepovažují ulici V. Volfa za sociálně vyloučenou lokalitu, ve smyslu kumulace sociálních problémů. Tvrzení informantky, že je tato ulice sociálně vyloučenou lokalitou mě zprvu zaskočilo. Poté mi však vyprávěla o problémech, se kterými se sama setkala. Mluvila například o dětech, které jednoho dne ve večerních hodinách rozbily dveře. Podle Kozlové a Klufové (2012) má rizikové chování dětí a mládeže na tomto sídlišti stoupající tendenci. Na konci rozhovoru mi tato informantka sdělila, že by si přála, aby bylo v této lokalitě více klidu a bezpečí.



Tato lokalita je podle výše zmiňovaných autorek v porovnání s ostatními lokalitami v Českých Budějovicích problematická i z hlediska drogové problematiky. Majoritním obyvatelstvem je ulice V. Volfa považována za nebezpečnou, neboť se v této ulici vyskytuje ve zvýšené míře drobná kriminalita (Kozlová, Klufová, 2012).

První kategorie nese název Pocit diskriminace a znevýhodnění. Jak uvádějí Ort a kol. (2016), Romové se ve veřejném prostoru často stávají obětmi fyzického či slovního napadání a osočování. O těchto problémech mi dlouze vyprávěla jedna z informantek, žijící na sídlišti Máj v Českých Budějovicích. Mluvila například o kontrolování tašky v obchodech, sprostých nadávkách či ztrátě zaměstnání z důvodů etnicity. O diskriminaci a hrubém zacházení mluvili i jiní informanti.

Co se týče spokojenosti s bytovými podmínkami, výzkum ukázal, že v tomto případě záleží, v jaké lokalitě informant bydlí. Informantky, které bydlí v ulici V. Volfa v Českých Budějovicích jsou s bydlením vcelku spokojeny, stejně jako informanti, žijící v bytovém domě na Novohradské ulici. Byty v ulici V. Volfa, které jsem v průběhu výzkumu navštívila byly zrekonstruované a čisté. Byt na Novohradské ulici byl v o něco horším stavu, a právě jeho obyvatelé si stěžovali na požáry ze sousedních bytů.

Oproti tomu obyvatelé ubytovny s bydlením spokojeni příliš nejsou, neboť jsou ubytovny často v žalostném stavu a jejich vybavení není vhodné k dlouhodobému bydlení. Toto potvrzuje výzkum z roku 2014 prováděný pracovníky Krajského úřadu Jihočeského kraje, který ukázal, že například ubytovna na Okružní ulici v Českých Budějovicích měla naprosto nevhodné hygienické a sociální vybavení pro dlouhodobé bydlení. Nyní jsou bytové jednotky nově zrekonstruovány o čemž jsem se sama přesvědčila. I přesto, že je většina ubytoven ve špatném technickém stavu, Čada (2015) ve své analýze uvádí, že lidé na ubytovnách žijí dlouhodobě, a to i s krátkodobými smlouvami. Někteří informanti si též stěžovali na vysoký nájem a jak uvádí Kajanová (2014), zvýšené náklady na bydlení jsou častým společným znakem exkludovaných lokalit. Mezi často zmiňovaný problém bych zařadila například i velikost bytu. Informanti uváděli, že by si přáli výměnu celého bytu či minimálně rekonstrukci bytu. Jedna z informantek uvedla, že v bytě nesmí nic měnit, protože není její. Nabízí se však otázka, zda některé možnosti rekonstrukce s majitelem domu vůbec probírala.

V každém případě má bydlení, resp. stav, nebo vizuál bytu/místnosti, nebo domu neodmyslitelný vliv nejen na psychický stav tázaných. Není překvapením, že obyvatelé udržovaných, rekonstruovaných bytů, mají rovněž větší vůli je udržovat sami od sebe. I to ve výsledku pozitivně přispívá jejich pocitu spokojenosti. Naproti tomu informanti žijící v podmínkách nerekonstruovaných, zanedbaných bytových jednotek, téměř nemají vůli je jakkoliv udržovat či vylepšovat. Depresivní prostředí polorozpadlých místností se pak negativně promítá na jejich celkovém rozpoložení. Bytové prostředí a jeho působení na psychiku jeho obyvatel se může stát spojenými nádobami i s fyzickým stavem člověka samotného a jeho vůlí k péči o sebe sama.

V dalším diagramu jsou znázorněny sousedské vztahy a rodinné a jiné osobní vazby. Některé informantky mluvily o tom, že v lokalitě nemají žádné přátele či mají například jednu kamarádku. Jedna z nich například uvedla, že jí chybí rodina a kontakt s jinými lidmi. Výsledky výzkumu ukázaly, že ani vztahy mezi informanty a jejich sousedy nejsou příliš kladné a v některých případech mezi nimi nejsou vztahy žádné – sousedé spolu mnohdy nekomunikují nebo se jejich komunikace omezuje jen na nezbytně nutnou míru. Informanti často mluvili o nečistotě a zápachu od některých sousedů, hádkách či o požárech v domě. Toušek (2018) uvádí, že v jedné domácnosti v sociálně vyloučené lokalitě žije průměrně více osob než v jedné domácnosti v lokalitě sociálně nevyloučené. Ke konfliktům mezi sousedy může docházet například na ubytovnách, kde jejich obyvatelé sdílí společné prostory, kterými jsou například kuchyně či koupelna. Ort a kol. (2016) uvádějí, že na přeplněných ubytovnách často dochází k násilnému řešení jakýkoliv konfliktů. Velký problém v sociálně vyloučených lokalitách představují také dealeri a uživatelé drog. O tomto problému pojednávají také Ort a kol. (2016) ve své zprávě z kvalitativního šetření. Podle Ortových informantů je jedinou možností ochrany snížit kontakt se závislými na minimum.

Velmi významnou dimenzí sociálního vyloučení je vyloučení prostorové. Ve své práci jsem se zabývala i dostupností služeb v sociálně vyloučených lokalitách, která je znázorněna v diagramu č. 4. I zde velmi záleželo na tom, v jaké lokalitě informanti bydleli. Informantky, které žijí v ulici V. Volfa v Českých Budějovicích mají v blízkosti svého bydliště skutečně poměrně velké množství obchodů či lékařů a s dostupností služeb byly spokojeny. Podobně spokojeni jsou i obyvatelé bytů na Palackého náměstí. Výrazně prostorově vyloučenou lokalitou v Českých Budějovicích je ubytovna na Okružní ulici, neboť v blízkosti této ubytovny se nachází pouze průmyslové haly

či sídla firem. Jak jsem již zmiňovala v kapitole č. 4 Výsledky, spojení městské hromadné dopravy je v této lokalitě nedostatečné.

Další prostorově vyloučenou lokalitou je podle Augustinové a kol. (2014) také panelový dům v ulici Vrbenská. Dále mezi prostorově či částečně prostorově vyloučené lokality zařazuje autorka bytový dům v ulici 5. května v Českém Krumlově, bytový dům v obci Skláře či bytový dům v obci Mirkovice. V obci Větrní jde o 3 bytové domy v ulici Rožmberská a ubytovnu v Papírenské ulici. V Benešově nad Černou se nachází prostorově vyloučená ubytovna s názvem „Titanic.“ Další částečně prostorově vyloučenými lokalitami jsou podle Augustinové a kol. (2014) městský bytový dům v lokalitě Purkratice, lokalita v Ráji ve Strakonících, lokalita „Paví dvůr“ ve Štefánikově ulici nedaleko obce České Velenice, lokalita Pasovská ulice v obci Vimperk a lokalita Výškovice. Tyto lokality se nacházejí na okrajích měst a obcí či v blízkosti hlavních silnic. I přesto, že se některá z lokalit nachází nedaleko centra, v okolí chybí bytová zástavba.

Poslední kategorií byla celková spokojenost či nespokojenost v lokalitě, která se opět odvíjí od místa bydliště informantů. Obyvatelé ulice V. Volfa a domu na Novohradské ulici jsou obecně se svým životem spokojenější. Obyvatelé ubytovny na Okružní ulici a domu na Vrbenské ulici jsou spíše nespokojení, neboť žijí daleko od svých rodin a přátel a dostupnost služeb v okolí je nedostačující. Někteří z informantů mluvili o tom, že by se chtěli z lokality přestěhovat, jiní jsou však smíření s tím, že v lokalitě dožijí.

## 6 Závěr

Cílem bakalářské práce s názvem Percepce sociálního vyloučení obyvateli sociálně vyloučených lokalit bylo zjistit, jak vnímají obyvatelé sociálně vyloučených lokalit sociální vyloučení v Jihočeském kraji. K tomuto cíli jsem si stanovila dvě výzkumné otázky, které měly odhalit, zda obyvatelé sociálně vyloučených lokalit považují dané lokality za sociálně vyloučené a jaký je postoj těchto osob k sociálnímu vyloučení.

Výsledky výzkumu ukazují, že polovina z informantů nepovažuje lokalitu, ve které žije za sociálně vyloučenou. Ti, kteří lokalitu za vyloučenou považují, uvádějí jako důvod svého tvrzení vzdálenost místa svého bydliště od centra. Jedna z výše zmiňovaných informantek si uvědomuje problémy v lokalitě a vnímá jí jako sociálně vyloučenou, i přesto, že v místě jejího bydliště je infrastruktura na vysoké úrovni. Pojem sociální vyloučení dotazovaní informanti neznají, nebo jej nedokážou sami vysvětlit. Po vysvětlení pojmu polovina z informantů uvedla, že se necítí být sociálně vyloučena. Důvodem, že se někteří informanti cítí být sociálně vyloučeni je například to, že se setkávají s diskriminací a vnímají odlišný přístup společnosti nebo spatřují některé nevýhody oproti ostatním lidem, zejména ve spojitosti s bydlením ve vyloučené lokalitě. Výzkum dále odhalil, že většina informantů se během svého života setkala s diskriminací a znevýhodněním. Co se týče bytových podmínek v sociálně vyloučených lokalitách, obecně spokojenější jsou informanti, kteří žijí v bytových domech a mají v blízkosti svého bydliště dostupné služby. Někteří informanti mluvili o tom, že by se rádi přestěhovali do jiné lokality. Byli mezi nimi i obyvatelé ubytovny na periferii města, kteří jako důvod stěhování uváděli stesk po rodině, vzdálenost lokality od obchodů či zhoršení zdravotního stavu v důsledku života na ubytovně.

Postoje obyvatel sociálně vyloučených lokalit k sociálnímu vyloučení se velmi různily. Dle mého názoru měla na výsledky výzkumu velký vliv lokalita, ve které informant bydlel. Psaní bakalářské práce mi pomohlo rozšířit si obzory a dostat se na místa, kam bych se jinak nedostala. Uvědomila jsem si potřebnost organizací, které pomáhají sociálně vyloučeným osobám začlenit se do společnosti a také jsem se sama přesvědčila o tom, jak je práce terénních pracovníků mnohdy náročná.

Výsledky této bakalářské práce mohou pomoci laické veřejnosti nahlédnout do života sociálně vyloučených osob či mohou být využity sociálními pracovníky a organizacemi, jež se zabývají problematikou sociálního vyloučení.

## 7 Seznam použité literatury

- 1) BARGEL, M. a kol., 2010. *Inkluze versus exkluze – dilema sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií. 184 s. ISBN 978-80-87182-12-3
- 2) ČADA, K. a kol., 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha: GAC
- 3) HENDL, J., 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vydání. Praha: Portál. 408 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
- 4) HENDL, J., REMR, J., 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. 376 s. ISBN 978-80-262-1192-1
- 5) KAJANOVÁ, A. a kol., 2015. *(Ne)rovnosti v romských rodinách*. Praha: Lidové noviny. 103 s. ISBN 978-80-7422-455-3
- 6) KAJANOVÁ, A. a kol., 2016. *Sociální determinanty zdraví u obyvatel sociálně vyloučených lokalit žijících v Jihočeském kraji*. Praha: Lidové noviny. 103 s. ISBN 978-80-7422-545-1
- 7) KAJANOVÁ, A., 2017. *Proč selhává práce se sociálně exkludovanými*. Praha: Lidové noviny. 69 s. ISBN 978-80-7422-613-7
- 8) KAJANOVÁ, A., DVOŘÁČKOVÁ, D., 2011. Sociálně vyloučená lokalita očima jejích obyvatel. *Kontakt* 13(4) 419-424. DOI: 10.32725/kont.2011.046
- 9) KELLER, J., 2014. *Exkluze jako sociální problém a jako otázka metodologická*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. 60 s. ISBN 978-80-7464-490-0
- 10) KOZLOVÁ, L., KLUFOVÁ, R., 2014. Sociálně prostorové nerovnosti v ohrožené lokalitě sídliště Máj v Českých Budějovicích. *Fórum sociální politiky*. 6(3):25-29

- 11) MRAVČÍK, V. (ed.). 2015. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2014*. Praha Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-134-3
- 12) NEKORJAK, M., a kol., 2011. *Uváznutí v marginalitě: vzdělávací trh, „romské školy“ a reprodukce sociálně prostorových nerovností*. Sociologický časopis. 47(4):657-680
- 13) NEŠPOROVÁ, O., a kol., 2019. *Sčítání osob bez domova v České republice 2019, Kategorie bez střechy a vybrané kategorie bez bytu podle typologie ETHOS*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. 95 s. ISBN 978-80-7416-351-7
- 14) O'DONNELL, P., a kol., 2018. Measuring social exclusion in healthcare settings: a scoping review. *International Journal for Equity in Health*. 17(15), doi: 10.1186/s12939-018-0732-1
- 15) ORT, J., a kol., 2016. *Bezpečnost a sekuritizace Romů v České republice*. Praha: Otevřená společnost, o.p.s., ISBN 978-80-87110-44-7
- 16) PELÍŠKOVÁ, V., ROHREROVÁ, L., DUBNOVÁ, E., ŠIMKOVÁ, H., 2012. *Sociální ubytovny jako dlouhodobé bydlení pro sociálně slabé*. Brno: Ústav územního rozvoje. Úkol B.10/BP, MMR
- 17) PROKOP, D., 2019. *Záleží na bydlení? Vztah nekvalitního bydlení a školních problémů dětí v chudých českých domácnostech*. Sociologický časopis. 55(4):445-472
- 18) PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2013. *Pedagogický slovník*. 7. vydání. Praha: Portál. 400 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
- 19) RŮŽIČKA, M., 2011. *Časoprostorové a infrastrukturní aspekty procesu sociální exkluze*. Sociologický časopis. 47(2):273-296

- 20) RŮŽIČKA, M., TOUŠEK, L., 2014. *Sociální exkluze: její prostorové formy a měnící se podoby*. In: ŠUBRT, J., a kol. *Soudobá sociologie VI Oblasti a specializace*. Praha: Karolinum, s. 117–141. ISBN 978-80-246-2583-6
- 21) SKUTIL, M., 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7
- 22) TOUŠEK, L. a kol., 2018. Sociálně vyloučené lokality z pohledu sociodemografických ukazatelů. *Demografie* 60(1) 21-35. ISSN 0011-8265.
- 23) TUPAREVSKA, E., a kol. 2020. *Social exclusion in EU lifelong learning policies: prevalence and definitions*. *International Journal of Lifelong Education*, 39:2, 179-190, DOI: 10.1080/02601370.2020.1728404
- 24) URBAN, D., URBANOVÁ, M., 2011. *Sonda do stravovacích návyků Romů ve vybrané sociálně vyloučené lokalitě v Českých Budějovicích*. In: ŠLOSÁR, D., (ed.). *Prevenca sociálnej patológie v prostredí stredných škol Košického samosprávneho kraja*. ISBN 978-80-970978-9-9

### **Internetové zdroje**

- 25) Agentura pro sociální začleňování, © 2018. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [online]. [cit. 2021-03-21] Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/onas/>
- 26) Agentura pro sociální začleňování, © 2018. Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2016–2020. [online]. [cit. 2021-03-21] Dostupné z: [https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/strategie\\_2016-2020-pdf/](https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/strategie_2016-2020-pdf/)
- 27) ALLMAN, D., 2013. *The Sociology of Social Inclusion*. [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244012471957>
- 28) AUGUSTINOVÁ, H., VAČKÁŘ, P., 2014. *Monitoring lokalit ohrožených sociálním vyloučením v Jihočeském kraji*. [online]. Krajský úřad – Jihočeský kraj,



- Odbor sociálních věcí a zdravotnictví. [cit. 2021-07-25]. Dostupné z: [https://www.kraj-jihocesky.cz/ku\\_file/102201/0](https://www.kraj-jihocesky.cz/ku_file/102201/0)
- 29) Český statistický úřad, 2021. *Česká republika v mezinárodním srovnání (vybrané údaje) – 2020*. [online]. [cit. 2021-03-21] Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/123503161/370002200343.pdf/a2741a10-c99e-41dd-af35-2fc754543f80?version=1.1>
- 30) Demografie, 2012. *Populační vývoj: Francie* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: [http://www.demografie.info/?cz\\_detail\\_clanku&artclID=805](http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=805)
- 31) Eurostat Statistic Explained, 2020. *Living conditions in Europe – poverty and social exclusion*. [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living\\_conditions\\_in\\_Europe\\_-\\_poverty\\_and\\_social\\_exclusion](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion)
- 32) Evropský sociální fond, 2006. *Mapa sociálně vyloučených a sociálně vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice*. [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: [https://www.esfcr.cz/mapa/int\\_CR.html](https://www.esfcr.cz/mapa/int_CR.html)
- 33) Evropský sociální fond, 2015. *Mapa sociálně vyloučených lokalit ČR*. [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index2679.html?page=1>
- 34) KLUSÁČEK, J. (ed.). 2019. *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2018. Platforma pro sociální bydlení*. [online]. [cit. 2021-03-21] Dostupné z: <https://socialnibydeni.org/wp-content/uploads/2019/04/Zpr%C3%A1va-o-vylou%C4%8Den%C3%AD-z-bydlen%C3%AD-za-rok-2018.pdf>
- 35) Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2016. *Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností*. [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z:

[https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Vyhodnoceni\\_pruzkumu\\_reseni\\_bezdomovectvi\\_v\\_obcich\\_s\\_rozsirenou\\_pusobnosti.pdf/4ce1887e-1ae4-3878-de5c-8b86db69687f](https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Vyhodnoceni_pruzkumu_reseni_bezdomovectvi_v_obcich_s_rozsirenou_pusobnosti.pdf/4ce1887e-1ae4-3878-de5c-8b86db69687f)

- 36) Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025*. [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: [http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Koncepce\\_socialniho\\_bydleni\\_CR\\_2015-2025.pdf](http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Koncepce_socialniho_bydleni_CR_2015-2025.pdf)
- 37) Ministerstvo vnitra České republiky, © 2021. *Identifikace zásadních problémů v oblasti sociálního vyloučení*, [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-identifikace-zasadnich-problemu-pdf.aspx>
- 38) ÖZKAZANÇ, S. a kol., 2017. *Spatial analysis of social exclusion from a transportation perspective: a case study of Ankara metropolitan area*. [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264275116306102?via%3Dihub>
- 39) ŠIMÁČEK, M., 2011. Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011–2015. Praha Úřad vlády ČR [online]. [cit. 2021-03-21] Dostupné z: [https://www.alos.cz/attachments/059\\_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf](https://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf)

### **Zákony a vyhlášky**

- 40) Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (zákon o sociálních službách), 2006. [online]. [cit. 2021-03-21]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, ISSN 1211-1244. Dostupné z: [https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=108/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo\\_zakona\\_smlouvy](https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=108/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy)

## **8 Seznam příloh**

### **Otázky do rozhovoru**

Víte, co znamená pojem sociální vyloučení?

Cítíte se být sociálně vyloučený/vyloučena?

Víte, co znamená pojem sociálně vyloučená lokalita?

Myslíte si, že je lokalita, ve které žijete sociálně vyloučená?

Jak se Vám v této lokalitě žije? Co by se dalo zlepšit?

### **Příloha č. 1 - Seznam kódů**

Neznalost pojmu sociálně vyloučená lokalita

Neznalost pojmu sociální vyloučení

Pocit diskriminace kvůli barvě pleti

Pocit odloučení od společnosti

Změna bydlení – přestěhování se do jiné lokality

Zvyšování nájmu oproti ostatním sousedům (ze 7 900,- na 10 000,-)

Nedostatečná sociální vybavenost a stísněné prostory pro bydlení

Nepořádek a požár v domě

Život v nehezkém prostředí

Vnímání odlišného přístupu k Romům

Žádní přátelé, pouze 1 kamarádka

Nevýhody oproti ostatním

Špatné sousedské vztahy – hádky a nadávky

Znevýhodnění vyloučenou lokalitou

Zápach a nečistota od sousedů

Přestěhování by bylo lepší pro otce i dceru (výhoda blízkosti obchodů)

Drogový dealer v domě

Pocit znevýhodnění z důvodů etnicity („byty jsou, ale ne pro vás“)

Nespokojenost v lokalitě

Předsudky - „berou všechny do jednoho pytle“

Výměna bytu

Pocit vyloučení kvůli etnicitě

Pocitování diskriminace

Spatřování problému ve vzdálenosti vyloučené lokality

Nedostatek dopravních spojů, zejména o víkendu

Život na ubytovně je nevyhovující a smutný

Chybějící rodina a kontakt s jinými lidmi

Zhoršení zdravotního a psychického stavu v důsledku bydlení na ubytovnách

Celková spokojenost s bydlením

Pochybnosti o majiteli domu

Zlepšení prostředí a sousedských vztahů

Nezájem majitele bytu

Zlepšení bytu a ochoty ze strany majitele

Problémy s některými sousedy

Celková spokojenost v lokalitě

Kontrolování v obchodech z důvodu etnicity

Pocit diskriminace v obchodech

Sprosté nadávky a ponižování z důvodu etnicity

Názor, že Češi nechtějí bydlet v jednom domě s Romy

Problém ve Správě domů

Zápach od sousedů

Litování odmítnuté nabídky k přestěhování

Upřednostnění člověka jiné národnosti před Romkou

Ztráta zaměstnání z důvodů etnicity

Vize přestěhování do vlastního domu na hypotéku

Nespokojenost v domě

Pocit znevýhodnění

Nevyhovující dveře od bytu

Malý byt a stísněný prostor

Vysoký nájem

Lékař blízko domu

Diskriminace a hrubé zacházení od lidí v obchodě

Obecná spokojenost s dostupností služeb (lékař, obchody)

Malý a úzký byt na početnou rodinu

Přání rekonstrukce koupelny

Nemožnost větší přestavbu bytu

Nedostatek financí na rekonstrukci bytu

Vnímání nemocných lidí a lidí odříznutých od rodin jako sociálně vyloučených

Považování svého bydliště za vyloučenou lokalitu

Snaha o rekonstrukci bytu

Přespávání osob bez přístřeší v domě na chodbě

Pomohla by výměna dveří, rekonstrukce chodby i celého domu

Zamlčování volných pracovních míst z důvodů etnicity

Diskriminace vnuka v autoškole

Pocit diskriminace na některých místech

Předsudky z důvodů etnicity („házení Romů do jednoho pytle“)

Přání většího klidu a větší bezpečnosti v lokalitě

## **Příloha č. 2 - Seznam kategorií**

### **Znalost pojmu sociální vyloučení**

- Neznalost pojmu sociální vyloučení  
(12 informantů neví nebo nedokáže vysvětlit pojem sociální vyloučení)

### **Vnímání sociální vyloučení po vysvětlení pojmu**

6 osob se necítí být sociálně vyloučené

2 osoby si myslí, že jsou vyloučené

2 osoby se tak někdy cítí

2 osoby neví, jestli jsou nebo nejsou vyloučené

### **Znalost pojmu sociálně vyloučená lokalita**

11 osob nezná pojem

1 má minimální představu

### **Považování lokality za sociálně vyloučenou po vysvětlení pojmu**

6 nepovažuje

3 považují

3 neví

## **Pocit diskriminace a znevýhodnění**

Pocit diskriminace kvůli barvě pleti

Pocit znevýhodnění z důvodů etnicity („byty jsou, ale ne pro vás“)

Předsudky - „berou všechny do jednoho pytle“

Pocit vyloučení kvůli etnicitě

Pocit'ování diskriminace

Kontrolování v obchodech z důvodu etnicity

Pocit diskriminace v obchodech

Sprosté nadávky a ponižování z důvodu etnicity

Vnímání předsudků vůči Romům („házení do jednoho pytle“)

Pocit znevýhodnění

Názor, že Češi nechtějí bydlet v jednom domě s Romy

Upřednostnění člověka jiné národnosti před Romkou

Ztráta zaměstnání z důvodů etnicity

Zamlčování volných pracovních míst z důvodů etnicity

Diskriminace vnuka v autoškole

Pocit diskriminace na některých místech

Diskriminace a hrubé zacházení od lidí v obchodě

Pocit znevýhodnění

Vnímání odlišného přístupu k Romům

Nevýhody oproti ostatním

Znevýhodnění vyloučenou lokalitou

Pocit odloučení od společnosti

## **Bytové podmínky**

Změna bydlení – přestěhování se do jiné lokality

Zvyšování nájmu oproti ostatním sousedům (ze 7 900,- na 10 000,-)

Nedostatečná sociální vybavenost a stísněné prostory pro bydlení

Nepořádek a požár v domě

Život v nehezkém prostředí

Nespokojenost v domě

Výměna bytu

Celková spokojenost s bydlením

Pochybnosti o majiteli domu

Problém ve Správě domů

Vize přestěhování do vlastního domu na hypotéku

Nevyhovující dveře od bytu

Malý byt a stísněný prostor

Vysoký nájem

Malý a úzký byt na početnou rodinu

Přání rekonstrukce koupelny

Nemožnost větší přestavbu bytu

Nedostatek financí na rekonstrukci bytu

Snaha o rekonstrukci bytu

Pomohla by výměna dveří, rekonstrukce chodby i celého domu

Nezájem majitele bytu

Litování odmítnuté nabídky k přestěhování



### **Sousedské vztahy**

Přespávání osob bez přístřeší v domě na chodbě

Špatné sousedské vztahy – hádky a nadávky

Zápach a nečistota od sousedů

Drogový dealer v domě

Zlepšení prostředí a sousedských vztahů

Problémy s některými sousedy

Zápach od sousedů

### **Rodinné a jiné osobní vztahy**

Žádní přátelé, pouze 1 kamarádka

Chybějící rodina a kontakt s jinými lidmi

### **Dostupnost služeb**

Nedostatek dopravních spojů, zejména o víkendu

Spatřování problému ve vzdálenosti vyloučené lokality

Lékař blízko domu

Obecná spokojenost s dostupností služeb (lékař, obchody)

### **Celková spokojenost či nespokojenost v lokalitě**

Celková spokojenost v lokalitě

Nespokojenost v lokalitě

Přestěhování by bylo lepší pro otce i dceru (výhoda blízkosti obchodů)

Život na ubytovně je nevyhovující a smutný

Zhoršený zdravotního a psychického stavu v důsledku bydlení na ubytovnách

Zlepšení bytu a ochoty ze strany majitele

Přání většího klidu a větší bezpečnosti v lokalitě